

The background of the cover is a deep purple color. Overlaid on this are black silhouettes of people, likely a family, sitting on a boat. The silhouettes are positioned diagonally across the frame, with one person in the foreground and others behind them, creating a sense of depth and movement. The overall mood is warm and inclusive.

Ouders aan boord van de Brede School

BREDE SCHOOL AHOY!

Lia Blaton

2015

steunpunt
diversiteit & leren

Lia Blaton, Steunpunt Diversiteit & Leren, Universiteit Gent, auteur
 Piet Van Avermaet, Directeur Steunpunt Diversiteit & Leren,
 Universiteit Gent, begeleiding

Met dank aan

Hubert Crals (directeur BS GO! Europaschool Genk), Thea Pipeleers (zorgcoördinator BS GO! Europaschool Genk), Mary-Ann de Meijer (Brede Schoolcoördinator Brugse Poort, Gent), Mieke Blancke (Coach Brugfigurenproject Gent), Yentl Merckx (Agogisch begeleidster Inloopteam Kind en Preventie, Gent), Tina Smout (Coördinator Brede School Helmet, Schaarbeek), Anja Desmedt (Coördinator Brede School Essegem, Jette), Rita Ramakers (directeur Vrije lagere school Berkenbos), voor het delen van hun praktijken.

Margot Reukers, directeur van CBS de Schakel en Jannelies Dolmans, coördinator ouderbetrokkenheid, Brede School Overvecht, Utrecht.

Marielle Reneman, Anja Jannsen, Monica Mulder, Maartje Keijzer, Sandra Buitenwerf en Peter Mulder, Vensterscholen Groningen, Gemeente Groningen.

De voormalige proefprojecten Brede School (2006-2009), die in 2012 opnieuw bevestigd werden.

Jan De Mets, Celine Mertens, Fauve De Backer, Joke Ysenbaert & Lotte Verbeyst voor het nalezen.

In opdracht van

het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming

Te downloaden op

www.steunpuntdiversiteitenleren.be - www.bredeschool.org

Ontwerp

www.dotplus.be

Foto's binnenin

Bres, Jette: p. 25, p. 31, p. 43 – Yentl Merckx, Inloopteam Gent: p. 48 – Visual Harvesting: p. 16, p. 19 – Steunpunt Diversiteit & Leren: p. 7, p. 12, p. 16, p. 17, p. 41, p. 48, p. 62 – Ambrosia's tafel, Nieuw Gent: p. 22, p. 67 – BS GO! Europaschool Genk, p. 41.

Depotnummer

D/2015/8105/1

INHOUD

Voorwoord: het anker gelicht	5
1. Wat is een Brede School: het spant van het schip	6
2. Ouders aan boord?	8
2.1. Verschillende systemen oefenen invloed uit	8
2.2. Brede Scholen hebben impact	9
2.2.1. Impact op ouders	10
2.2.2. Impact op scholen	11
2.2.3. Impact op leerkrachten	13
2.2.4. Impact op leerlingen	13
2.2.5. Impact op organisaties	14
2.2.6. Impact op de buurt	15
2.2.7. Randvoorwaarden	15
3. De bakens uitzetten: ouders als partners in de Brede School	17
4. Toetsstenen van de Brede School: een kompas voor kwaliteit	23
4.1. Diversiteit	23
4.2. Verbindingen	27
4.3. Participatie	29
5. Werken aan een brede leer- en leefomgeving: de drie masten van de Brede School	32
5.1. Verbreden	33
5.1.1. Nieuwe contexten creëren	33
5.1.2. Bestaand aanbod toegankelijker maken	34
5.1.3. Openstellen/herinrichten van infrastructuur	37
5.2. Versterken	38
5.2.1. Barrières wegwerken	39
5.2.2. Informeren en competenten maken	42
5.2.3. De fysieke omgeving optimaliseren	45

INHOUD

5.3.	Breed leren	46
5.3.1.	Creëren en deelnemen: Ouders als bron!	47
5.3.2.	Ontmoeten	49
5.3.3.	Oefenen	49
6.	Checklist voor afvaart	51
6.1.	Neem ouders aan boord alvorens af te varen: gedeeld eigenaarschap	51
6.2.	Bouw vertrouwen op	52
6.3.	Vertrek in de communicatie vanuit de noden van kinderen & jongeren	52
6.4.	Expliciteer waarom je een bepaalde actie/vergadering/... belangrijk vindt	53
6.5.	Hanteer verschillende communicatiekanalen	53
6.6.	Bundel informatie	54
6.7.	Maak zichtbaar en concreet	55
6.8.	Proef van activiteiten en ontdek talenten	56
6.9.	Ondersteun op vlak van inschrijvingen	58
6.10.	Versterk ouders	58
6.11.	Evalueer en stuur bij	60
7.	Extra lading: inspirerende methodieken en een partnerschapsmodel	61
7.1.	Hoe communiceren wij met ouders?	61
7.2.	Verwachtingen expliciteren bij een actie	64
7.3.	Succeservaringen bundelen	66
7.4.	Reflectie aan de hand van Triple-Self (Kane, 2013)	68
7.5.	Bronnenkaart: een partnerschapsmodel	71
	Bronnen	76

Voorwoord: het anker gelicht

Brede Scholen zetten in op het maximaliseren van ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren. Ouders komen dan uiteraard in het vizier. Zij zijn immers belangrijke personen in het leven van kinderen. Heel wat Brede Scholen zetten ouderbetrokkenheid op hun agenda. Ook het (Vlaamse overheids)beleid richt meer en meer zijn pijlen op ouders.

Deze publicatie gaat na hoe een partnerschap met ouders in Brede Scholen vorm kan krijgen. Binnen Brede Scholen is dit complex: het gaat over de relatie tussen kind, ouders en de Brede School. Die Brede School bestaat dan weer uit allerlei instellingen en instanties: basisschool, kinderopvang, buitenschoolse opvang, welzijnsinstellingen, partners uit de cultuursector, het jeugdwerk, ... En deze partners geven afzonderlijk vaak een andere invulling aan partnerschap met ouders (van der Schaaf & van den Berg, 2009).

We spreken over 'partnerschap met ouders' (De Mets, 2013; Morreel, Van Avermaet & Vanderlinde, 2012) omdat we ouders beschouwen als één van de actoren binnen de Brede School, naast de kinderen en jongeren zelf. We hanteren de term 'ouder', maar het gaat over eenieder die verantwoordelijkheid draagt in de opvoeding van kinderen en jongeren: biologische ouder, stiefouder, grootouder, oudere broer of zus, een familielid, een voogd, ...

Brede Scholen zijn zeer divers. Afhankelijk van de lokale context zien de samenwerkingsverbanden en hun doelen er anders uit. Deze publicatie heeft tot doel om verschillende soorten Brede Scholen te inspireren voor het uitbouwen van een partnerschap met ouders.

Hoe werkt dat dan en hoe begin je eraan? In dit boekje gaan we in op verschillende manieren waarop je ouders mee aan boord van de Brede School kunt nemen.

In deze publicatie geven we heel wat voorbeelden uit de praktijk. Hou bij het lezen van deze voorbeelden voor ogen dat het telkens één element is uit een brede werking. Acties die Brede Scholen ondernemen, kaderen binnen een groter geheel.

1. Wat is een Brede School: het spant van het schip

Een Brede School is:

- een samenwerkingsverband tussen verschillende sectoren waaronder één of meerdere scholen
- die samen werken aan een brede leer- en leefomgeving in de vrije tijd en op school
- met als doel maximale ontwikkelingskansen
- voor alle kinderen en jongeren.

Een kwalitatieve Brede Schoolwerking heeft oog voor diversiteit, verbindingen en participatie. De concrete werking hangt af van de lokale context (Joos & Ernalsteen, 2010).

De term Brede School is misschien wat misleidend want een Brede School is net ruimer dan de school. Het gaat over het vormen van een breed samenwerkingsverband tussen organisaties die werken voor kinderen en jongeren: jeugd-, welzijns-, culturele organisaties, Scholen zijn daarin centrale spelers: alle kinderen en jongeren zijn daar te vinden.

Centraal in een Brede School staat het maximaliseren van ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren en dit door een brede leer- en leefomgeving te creëren. Op die wijze komen uiteraard ook ouders aan boord van de Brede Schoolwerking. Heel wat Brede Scholen geven in hun doelen aan te willen werken aan ouderbetrokkenheid of ouders te willen ondersteunen zodat ze niet op de kade blijven staan.

2. Ouders aan boord?

Waarom is het zo belangrijk om ouders een plaats te geven binnen Brede Scholen? In een eerste paragraaf behandelen we het ecologisch model van Bronfenbrenner. Dit model geeft duidelijk aan hoe verschillende systemen invloed uitoefenen op kinderen. Ouders zijn één element binnen die systemen. Een tweede paragraaf gaat in op de impact van partnerschappen en netwerken op kinderen en jongeren.

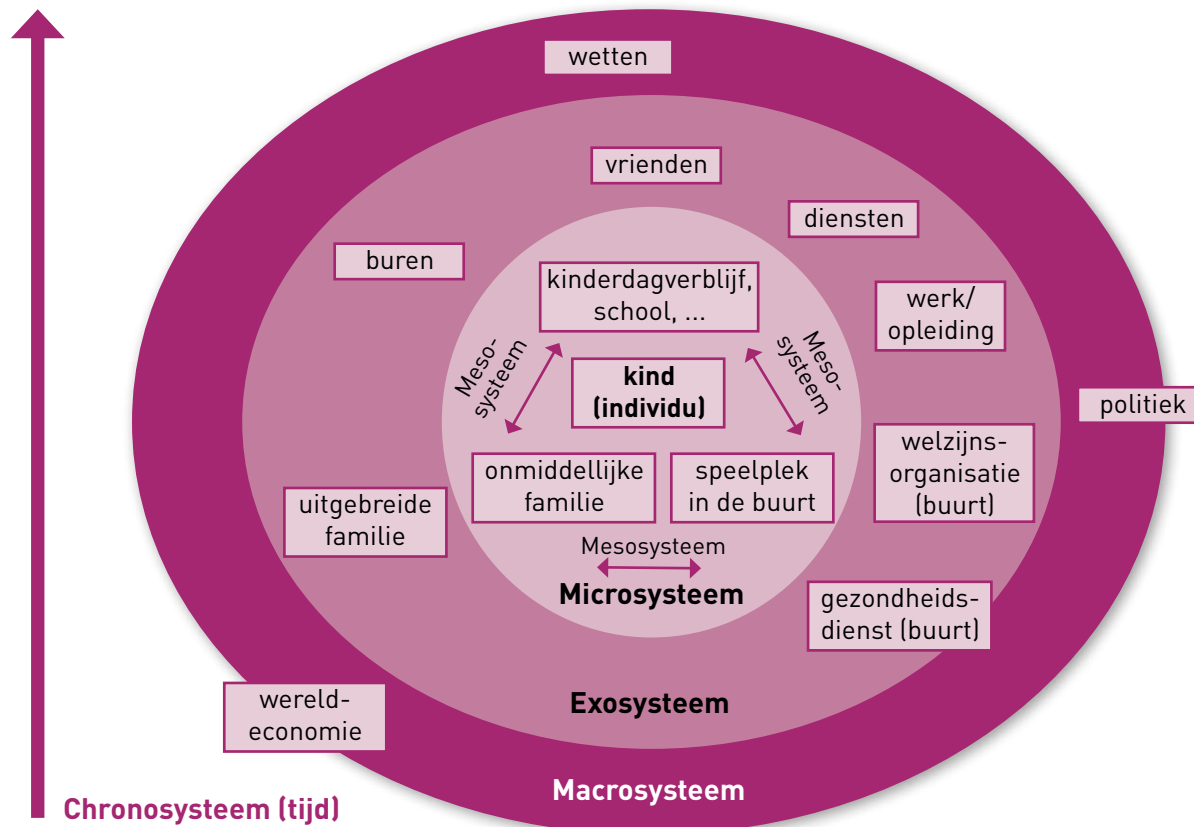
2.1. Verschillende systemen oefenen invloed uit

Brede Scholen hanteren de leuze: “It takes a village to raise a child” (Afrikaans spreekwoord). Contexten en ruimere omgevingsfactoren spelen een rol in de ontwikkeling van kinderen en jongeren (Van Crombrugge, 2009). Bronfenbrenner (1979) ontwikkelde een ecologisch model van menselijke ontwikkeling. In zijn theorie maakt hij het onderscheid tussen verschillende systemen. Deze systemen worden voorgesteld als vier concentrische cirkels.

- Microsysteem: de mensen en instellingen waar een kind regelmatig én direct mee in contact komt: het gezin, de school, de dokter, ... Dit niveau oefent de grootste directe invloed uit op het kind.
- Mesosysteem: dit systeem behandelt de verbindingen tussen alle elementen in het microsysteem (leeftijdsgenootjes, buurt, omgeving van de school, gezin, de onmiddellijke gemeenschap, de sportclub ...).
- Exosysteem: omvat de invloeden van instellingen en sociale groepen waar een kind niet rechtstreeks mee in contact komt. Het gaat zowel over formele als informele structuren rondom het gezin, zoals de werkplek van de ouders, het sociale netwerk en de buurt.
- Macrosysteem: bevat verschillende aspecten zoals de bredere sociale context, politiek, de wereldeconomie, wetten, verschillende perspectieven, etc.

Aan deze cirkels voegt Bronfenbrenner een tijdsfactor toe: individuele en historische veranderingen worden daarin gevat. De verschillende systemen zijn dynamisch en onderling afhankelijk: ze beïnvloeden elkaar en veranderen doorheen de tijd (Berk & Roberts, 2009).

Brede Scholen opereren in dit complexe veld. Verkklaringen voor resultaten zijn nooit eenvoudig. Je kan niet zeggen dat de familie of de ouders de oorzaak zijn van een betere of slechtere prestatie van een kind, of dat de school de belangrijkste actor is, of dat enkel de huisarts zorgt voor een goede gezondheid. Elk systeem speelt zijn rol en sommige systemen hebben meer directe effecten dan andere (Dyson, Kerr & Wellings, 2013).

2.2. Brede Scholen hebben impact

Onderzoek naar Brede Scholen geeft aan dat het vormen van netwerken rond kinderen en jongeren impact heeft op ouders, scholen, leerkrachten, leerlingen, organisaties en de buurt. Brede Scholen kunnen een verschil maken in het leven van kinderen en families waar ze op gericht zijn. In volgende paragrafen gaan we daarop in. We koppelen bevindingen uit onderzoek aan voorbeelden van Brede Scholen. Deze voorbeelden putten we uit de bevraging van proefprojecten in 2010 (Joos, Ernalsteen, Engels & Morreel, 2010a) en een bevraging van dezelfde proefprojecten drie jaar na het einde van de subsidies (Blaton & Van Avermaet, 2012). We illustreren dit alles met recente Brede Schoolvoorbeelden (2014). Hierbij zoomen we zo veel als mogelijk in op resultaten die informatie geven over de impact voor ouders. Uiteraard is dit slechts één aspect uit de onderzoeken. Tot slot zetten we enkele randvoorwaarden voor het creëren van een effectieve werking op een rij.

2.2.1. IMPACT OP OUDERS

Brede Scholen zetten in op een betere en duidelijke communicatie met ouders, met aandacht voor hun wensen en noden. Ouders worden actief betrokken bij het nemen van beslissingen. Dit heeft een positief effect op de ouderlijke betrokkenheid en aanwezigheid van ouders bij het leerproces van kinderen en jongeren (Bellens & De Fraine, 2012; Blank, Melaville & Shah, 2003). Ouders (Blank e.a., 2003; Cummings e.a., 2007; Epstein, 1995; Joos e.a., 2010a) krijgen een positiever beeld van de school. Vooral (kansarme) ouders met negatieve schoolervaringen en daardoor minder vertrouwen in de school, raken meer betrokken. Ze geven aan dat ze zich welkom voelen, door (externe) diensten ondersteuning krijgen bij praktische problemen en aangemoedigd worden om zelf meer leerkansen op te doen (Blank e.a., 2003; Cummings e.a., 2007).

Er ontstaat voor ouders, vaak ook buurtbewoners, en hun ruimere familie een groter en diverser aanbod en meer kansen tot actieve en positieve participatie. Dit gaat verder dan de rol van ouders als ondersteuner van de eigen kinderen. Brede Scholen creëren namelijk ook een heel aanbod voor, door en met ouders: praatgroepen, cursussen (ICT, fietsen), overleg, informatie op maat, culturele activiteiten, ... (Joos e.a., 2010a).

In de derde kleuterklas organiseren we in het eerste trimester sessies gezinsleren, samen met het centrum voor basiseducatie (Limburg – Midden – Noord). Moeders ontwikkelen vaardigheden om in interactie te gaan met de leerkracht. Daarnaast krijgen ze heel wat activiteiten aangeboden die ze zelf met hun kinderen kunnen doen. We organiseren deze sessies een zevental keer, alle ouders worden uitgenodigd. In het tweede trimester werken we samen met het Centrum voor Leerlingbegeleiding (CLB) en dan zetten we in op de overgang van de derde kleuterklas naar het eerste leerjaar. Ouders volgen een dagje mee in de derde kleuterklas en leren over hoe ze daar de kleuters voorbereiden op het eerste leerjaar. Later gaan ze op bezoek in het eerste leerjaar. Zo zien ouders wat er daar gebeurt, wat de verschillen zijn. We gaan in op hoe ouders hun kinderen kunnen stimuleren. Dat zijn heel concrete tips, bijvoorbeeld samen de tafel dekken en aandacht besteden aan 'een bord' voor 'een persoon'. (BS GO! Europaschool Genk)

We organiseren fietslessen voor ouders samen met het wijkgezondheidscentrum (WGC), de Sportdienst en de Brugfiguren. De fietslessen worden georganiseerd op een school. We kiezen voor een plaats waar de ouders zich veilig voelen, dus niet in een park waar iedereen passeert. Ouders van verschillende scholen uit onze Brede School hebben zo al leren fietsen. Dit project wordt in verschillende wijken georganiseerd. (Brede School Brugse Poort, Gent)

Zo worden ouders op verschillende vlakken versterkt en daardoor voelen ze zich competentier om bij te dragen aan de ontwikkeling van hun kind, de school en de buurt (Blank e.a., 2003).

Brede Scholen hebben soms ook tot doel een oplossing te bieden aan opvangproblemen voor werkende en/of studerende ouders (Emmelot, van der Veen & Ledoux, 2006; Sardes, 2012). Dan zetten ze voornamelijk in op het creëren van activiteiten (sport, muziek, ...) in de naschoolse tijd van kinderen en jongeren.

We zorgen dat mensen de meerwaarde voelen. Dat zij die een inburgeringscursus of voor VDAB een opleiding volgen ook toegang hebben tot kinderopvang, dat ouders die geen kinderopvang vinden in de stad, dat die een plaats krijgen dicht in de buurt of een plaats die gemakkelijk bereikbaar is. (Uit bevraging proefprojecten Brede School, 2010)

2.2.2. IMPACT OP SCHOLEN

Uit de impactbevraging van Vlaamse Brede Schoolprojecten (Joos e.a., 2010a) blijkt dat Brede Scholen meer kansen tot participatie voor ouders en leerlingen realiseren. Scholen rapporteerden een hogere participatie aan door de school georganiseerde activiteiten en informatieavonden.

De betrokkenheid van ouders - als ik die moet vergelijken met voor onze Brede Schoolwerking - is enorm fel toegenomen. Het was 3 jaar geleden ondenkbaar dat wij met ouders bijvoorbeeld een lentewandeling zouden gaan maken. Dus die dingen zijn nu echt wel een gewoonte geworden. (Uit bevraging proefprojecten Brede School, 2010)

Scholen geven aan dat er een kwalitatieve en kwantitatieve verbetering in de communicatie met ouders ontstaat. Daarbij besteden scholen meer aandacht aan het positief communiceren over kinderen, op verschillende momenten en op verschillende manieren. Ouders ervaren zo dat hun kind positief benaderd wordt, met aandacht voor zijn talenten.

Ik denk niet dat er één ouder is die zegt 'ik heb er geen nood aan om mijn kind te zien glunderen, om te ontdekken dat mijn kind tussen leeftijdsgenoten erbij hoort en mee kan.' Alleen al maar zien dat jouw kind erbij hoort, is een belangrijk gegeven, een stimulans, want waarschijnlijk zijn er wel ouders die er zelf niet bijhoorden als kind en die nu merken, niet altijd bewust, dat hun kind erbij hoort en meetelt. (Uit bevraging proefprojecten Brede School, 2010)

Heel wat problemen komen de schoolpoort binnen. Door samen te werken met externe partners kan veel effectiever ingespeeld worden op noden van ouders en uitdagingen van de ruimere buurt.

De buurt komt binnen in de school. Heel wat kinderen komen met problemen (of problematische situaties binnen). Als school moet je daar oplossingen voor vinden en Brede School is dan een oplossing. (Uit bevraging proefprojecten Brede School, 2012)

Door in te zetten op bijvoorbeeld opvoedingsondersteuning ervaren scholen dat ouders versterkt worden in hun ondersteunende rol, wat positieve effecten heeft voor de kinderen en jongeren als leerling (Blank e.a., 2003).

De school is geen eiland en er zijn een aantal thuissituaties die beperkend, belemmerend of net stimulerend kunnen werken voor de ontwikkeling van kinderen. Je ziet toch wel dat als je de betrokkenheid van de ouders

verhoogt, dat bijvoorbeeld het aantal oefenkansen voor lezen of taal toenemen, maar ook op andere vlakken ontstaan kansen, als er bijvoorbeeld motorisch meer aandacht gegeven wordt. (Uit bevraging proefprojecten Brede School, 2010)

2.2.3. IMPACT OP LEERKRACHTEN

Wanneer leerkrachten betrokken worden bij de Brede School, heeft de werking effect op hun visie: de 'bredere' leerling komt in het vizier door kinderen en jongeren in andere omstandigheden, met andere begeleiders in actie te zien (Joos e.a., 2010a). Daarnaast versterken Brede Schoolactiviteiten leerkrachten: ze leren de buurt kennen, organisaties die ondersteunend kunnen werken, begrijpen beter in welke omgeving kinderen en jongeren opgroeien, krijgen meer inzicht in de (familiale) achtergronden, ... Samenwerken met schoolexterne partners en experts maakt dat leerkrachten zich kunnen toeleggen op hun kernopdracht (Ernalsteen, Desmedt & Nicaise, 2008).

In het begin hielden we leerkrachten op een afstand, dat was geen goed idee. Maar na een tijdje hadden we het over 'een virus' waarmee leerkrachten geïnjecteerd werden. Sindsdien gaat het gemakkelijker om externen toe te laten. Dat is dus een meerwaarde geweest. Dat voel je nu nog: 'Mogen we komen kijken of meedoen?', de deur staat open. (Uit bevraging voormalige proefprojecten Brede School, 2012)

Door samen te werken met andere partners en door aandacht te hebben voor ouders, groeit bij leerkrachten het vertrouwen om een partnerschap met ouders uit te bouwen.

Vanuit de Brede School bevroegen we ouders over de verschillende kernaspecten (gezondheid, veiligheid, maatschappelijke participatie, voorbereiding op de toekomst, talentontwikkeling en plezier). Ouders bleken heel wat vragen te hebben over wat er in de klas gebeurt. Leerkrachten gingen er vanuit dat alle ouders dat wel weten, maar dat bleek niet het geval. Door het traject dat we opgezet hebben is er nu veel meer interactie tussen de leerkrachten en ouders. (Bres, Jette)

2.2.4. IMPACT OP LEERLINGEN

Directe effecten van Brede Scholen op leerprestaties van leerlingen zijn moeilijker vast te stellen (Blank e.a., 2003; Claassen, Knipping, Koopmans & Vierke, 2008; Cummings e.a., 2007; Heers, 2014; Kruiter, Fettelaar, Beekhoven & e.a., 2013). Dit heeft te maken met het feit dat Brede Scholen vaak inzetten op tussenliggende variabelen: welbevinden verhogen, vrijetijdsaanbod creëren, ... Effecten op bijvoorbeeld cognitief vlak, de leerprestaties, worden pas zichtbaar na verloop van tijd, vaak na de looptijd van een onderzoek (Kruiter e.a., 2013). Nederlands onderzoek in Rotterdam en Schiedam (Heers, 2014) stelt vast dat Brede Scholen die inzetten op cultuur, schoolklimaat en ouderbetrokkenheid een positief effect hebben op cognitieve, maar vooral op sociaal-emotionele leerresultaten. Een analyse van 20 Brede Scholen in de VS (Blank e.a., 2003) toont aan dat leerlingen vooruitgang boeken op vlak van academisch presteren en op heel wat andere domeinen: welbevinden, gezondheid, gedrag, betrokkenheid, verantwoordelijkheid voor de gemeenschap, sociale vaardigheden, zelfsturing, aspiraties om verder te studeren, ...

Het welbevinden ligt erg hoog. Dat is een enorm gegeven. (Uit bevraging voormalige proefprojecten Brede School, 2012)

Uit de bevraging van de proefprojecten Brede School in Vlaanderen en Brussel (Joos e.a., 2010a) blijkt dat voor leerlingen dingen veranderen: er wordt gewerkt aan gelijke kansen voor kinderen en jongeren en er ontstaan meer mogelijkheden voor groepen voor wie geen of weinig aanbod bestaat (zie 5.). Er is expliciete aandacht voor het al dan niet kunnen deelnemen van iederéén.

De werking als Brede School heeft veel effect gehad op de leerlingen (leren, ontwikkelen van competenties), maar vooral op de dynamiek van leerkrachten en de onderlinge samenwerking. (Uit bevraging voormalige proefprojecten Brede School, 2012)

Sinds we bezig zijn met Brede School voelen leerlingen dat er veel meer gebeurt, veel meer dan gewoon lesgeven en vakinhouden. (Uit bevraging voormalige proefprojecten Brede School, 2012)

Amerikaanse Brede Scholen zetten in op ondersteuning van kwetsbare families en melden dat kinderen en jongeren ervaren dat hun persoonlijke en familiale situatie verbetert door een betere ondersteuning van kwetsbare families (Blank e.a., 2003).

2.2.5. IMPACT OP ORGANISATIES

De werking als Brede School (Blank e.a., 2003; Cummings e.a., 2007; Joos e.a., 2010a; Kruiter e.a., 2013) heeft een effect op de percepties van de buitenwereld op de betrokken organisaties. Daarnaast verandert de werking van de eigen organisatie: de visie wordt uitgeklaard, de doelgroep wordt beter bereikt en meewerken aan Brede School is soms een uithangbord voor de eigen werking. De meerwaarde groeit vooral voor organisaties wiens doelen sterk aansluiten bij de Brede School (Joos, Ernalsteen, Engels & Morreel, 2010b).

Doordat de opvoedingswinkel nauw samenwerkt met de school en op school bereikbaar is, krijgt de opvoedingswinkel meer naambekendheid en wordt de stap voor ouders kleiner. Open School bereikt meer ouders doordat ze hun activiteiten op de school doen. (Uit bevraging proefprojecten 2010)

Door de samenwerking komen we met verschillende sectoren in contact. Het is zeer verrijkend om te weten waar men bijvoorbeeld vanuit de jeugdsector of gezondheidssector mee bezig is in de wijk. Zo kunnen we kijken hoe we elkaar kunnen ondersteunen en van daaruit meer verbindend werken met elkaar. (Uit bevraging proefprojecten 2010)

We zijn zelf meer gaan nadenken over wat we met onze activiteiten willen bereiken bij kinderen en jongeren, wat het doel is. Die visie verandert door met elkaar te praten, door samen te komen. (Uit bevraging proefprojecten 2010)

2.2.6. IMPACT OP DE BUURT

Wanneer verschillende partners in een wijk samenwerken ontstaat er een veilige omgeving binnen en buiten de school. Ouders, leerkrachten en studenten ontwikkelen meer positieve attitudes én verwachtingen (Blank e.a., 2003). Dit straalt uit op de betrokken organisaties en de omgeving (Klatter, Hofman & Heyl, 2003).

De Brede School heeft een positieve uitstraling op de bibliotheek en de omgeving. Er zijn meer mogelijkheden voor kinderen. Meer kansen geven, dat staat centraal. (Uit bevraging voormalige proefprojecten Brede School, 2012)

De leer- en leefomgeving wordt sterker en er is een breder en diverser aanbod. Dit is ruimer dan de school: de school zet tijdens lesuren breder in, maar aansluitend worden in een wijk extra activiteiten georganiseerd (Joos e.a., 2010a).

We willen als Brede School, vanuit een breed samenwerkingsverband, werken aan gelijke kansen voor kansarme gezinnen, kansen voor een brede ontwikkeling. Dat betekent dat men de basisvaardigheden, sociale competenties, culturele participatie en kansen op motorische en creatieve ontwikkeling van deze kinderen wil stimuleren via een gezamenlijk programma. (Uit bevraging voormalige proefprojecten Brede School, 2012)

Door deze activiteiten krijgen ouders, leerkrachten en begeleiders een bredere kijk op de competenties en talenten van kinderen en jongeren (Joos e.a., 2010a). Brede Scholen zetten zich in voor de buurt (Cummings, Dyson & Todd, 2011) door het organiseren van extra aanbod, groepsactiviteiten en (kunst)evenementen voor ouders en/of buurtbewoners en het verzorgen van diensten die voorheen niet in de buurt aanwezig waren. Door de bundeling van diensten bereikt men enerzijds mensen die voorheen hun weg niet vonden naar het aanbod. Anderzijds speelt men in op problemen die de expertise van afzonderlijke diensten overstijgen.

2.2.7 RANDVOORWAARDEN

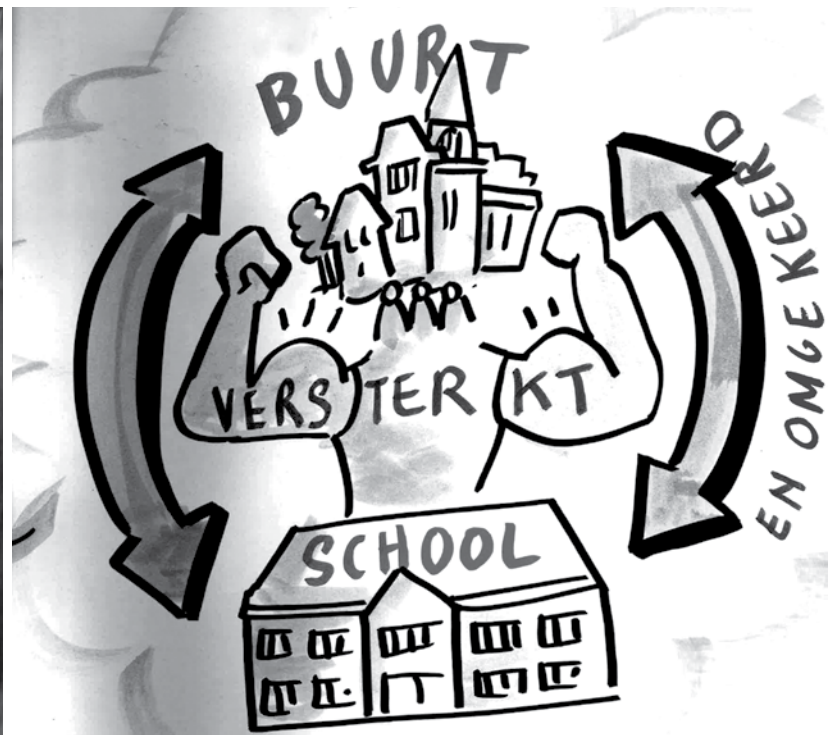
Uiteraard zijn er heel wat randvoorwaarden opdat Brede Scholen hun claim, namelijk ontwikkelingskansen maximaliseren, effectief kunnen waarmaken. De kwaliteit van de Brede Scholen heeft een impact op de veranderingen die ze kunnen teweegbrengen.

Een grootschalige evaluatie van Nederlandse Brede Scholen formuleert volgende voorwaarden (Kruiter e.a., 2013):

- visie aanscherpen,
- verwachtingen t.a.v. verschillende betrokkenen communiceren,
- verwachtingen en visie expliciteren,
- doelen en middelen koppelen,
- op behoeften van verschillende groepen leerlingen inspelen en
- op professionaliteit en kwaliteit inzetten.

Een ander aandachtspunt bij de werking van Brede Scholen is continuïteit bij het aanbod creëren op vlak van diensten (bijvoorbeeld bij doorverwijzen) en opvolging van kinderen (vanuit diensten en scholen) (Blank e.a., 2003; Cummings e.a., 2007).

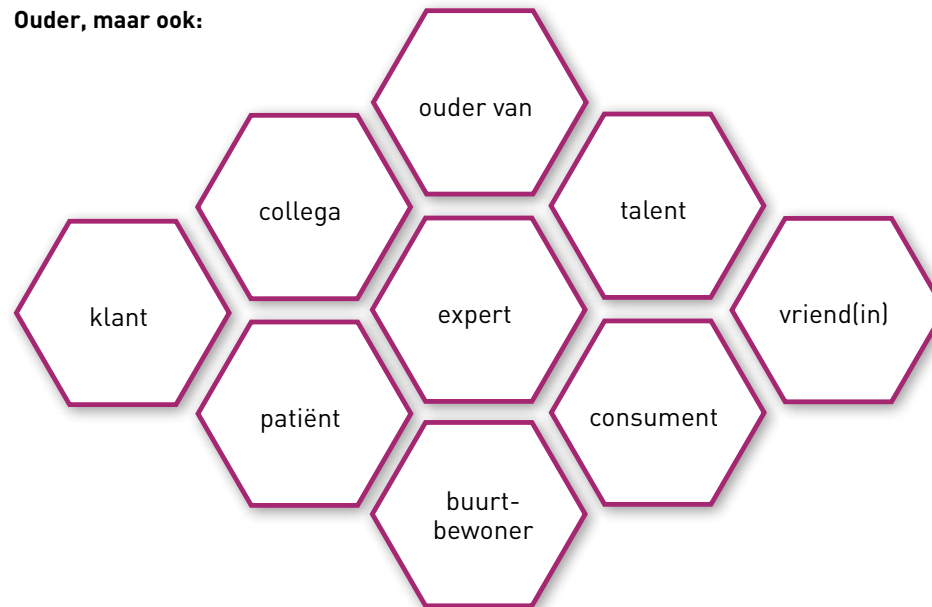
Brede Scholen hebben dus niet zomaar onmiddellijk een effect, werkingen bouw je best uit op lange termijn en op verschillende vlakken. Meer informatie vind je op www.bredeschool.org en in 'Starten met een Brede School' (Ernalsteen, Blaton & Joos, 2012).

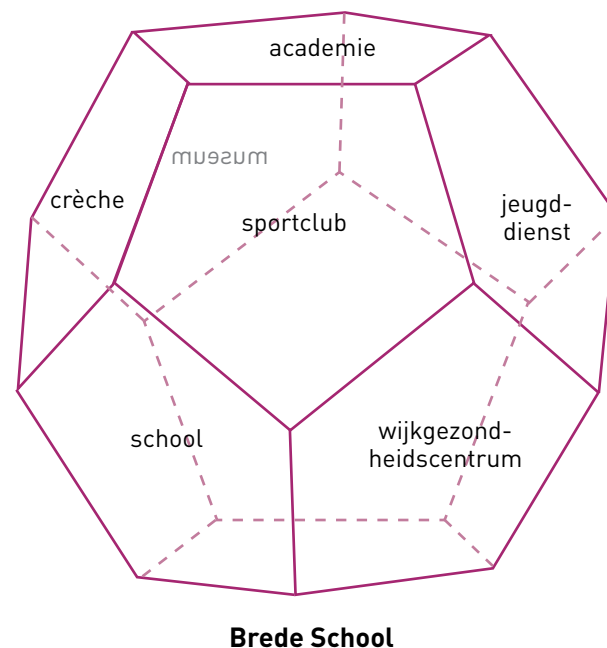
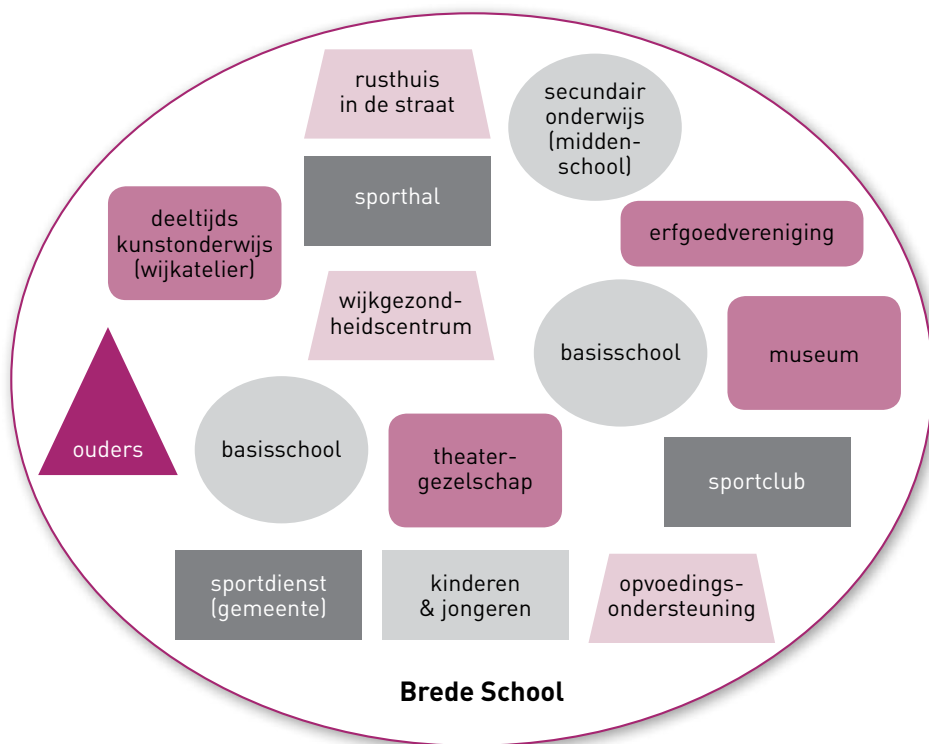

3. De bakens uitzetten: ouders als partners in de Brede School

Over partnerschap met ouders binnen een onderwijscontext is al een en ander gepubliceerd. In een Brede School komen verschillende sectoren samen die zich tot ouders richten. Het gaat immers over het maximaliseren van ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren, op school én in de vrije tijd. Voor deze organisaties zijn ouders een partner en vaak tegelijkertijd een doelgroep in hun werking.

Ouder, maar ook:

De tweede figuur drukt de dynamiek van de Brede School uit: elk vlak bestaat uit een partner van de Brede School, met haar eigen werking. Tegelijkertijd vormen de verschillende partners (waaronder ouders) samen de Brede School (de hele figuur) met een eigen dynamiek in een wijk/gemeente/stad.

Elke organisatie binnen een Brede School heeft haar eigen werking en benadering met betrekking tot ouders.

Een wijkgezondheidscentrum benadert ouders bijvoorbeeld als patiënt, maar ook als ouder van kinderen met aandacht voor gezondheidspromotie (bijvoorbeeld gezonde voeding). Ouders worden benaderd als partner en als doelgroep.

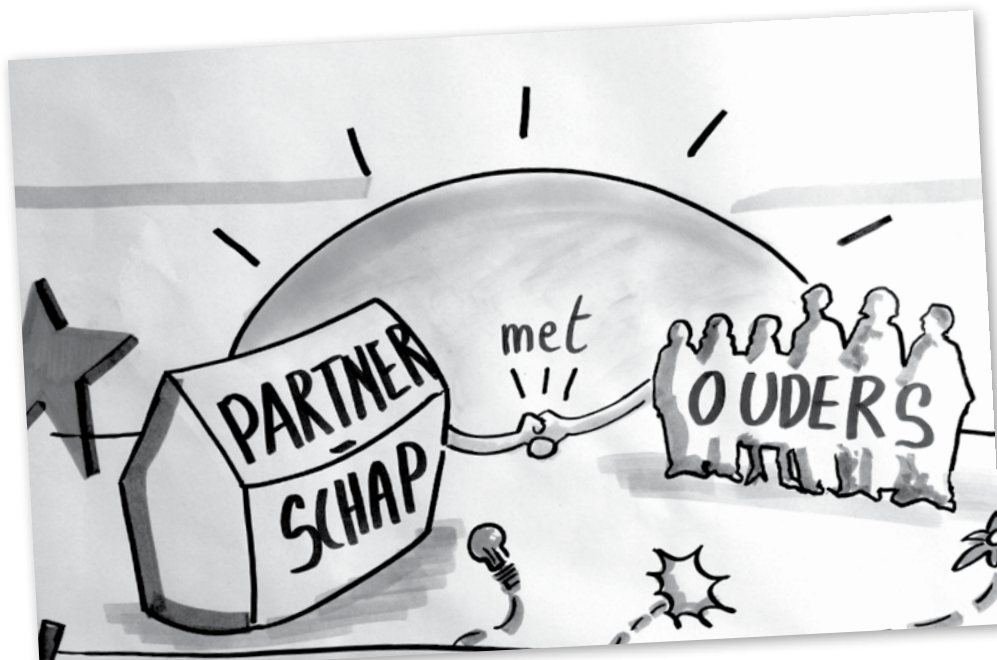
Organisaties gebruiken tal van termen wanneer ze spreken over ouders: ouderbetrokkenheid, ouderparticipatie, opvoedingsondersteuning, onderwijsondersteunend gedrag ... Professionals hanteren vaak verschillende termen of bedoelen andere dingen met dezelfde term (van der Schaaf & van den Berg, 2009). Voor Brede Scho-

len zelf is het daarom nuttig om de eigen visie op ouders uit te klaren en te verduidelijken. Vaak is er immers een babylonische spraakverwarring over hoe verschillende betrokkenen ouderbetrokkenheid invullen (Verhagen, Calkoen, Jurrius & Verheijke, 2012). Via Brede School werkt men samen met andere organisaties. Door het samenwerken wordt de eigen visie van de organisatie scherper gesteld: waar staan we voor, hoe werken we, wat is onze sterkte, hoe kijken we naar de mensen waarmee we werken, ... (Joos e.a., 2010a). Partners in de Brede School bekijken daarom best samen hoe ze ouders aanspreken en hoe binnen een Brede School ouders als partner een plaats kunnen krijgen. Het is dan ook belangrijk ouders als partner op te nemen en een plek te geven in de ontwikkeling van de Brede School.

Epstein (1995) benadrukt de noodzaak dat alle partners hun gemeenschappelijke belangen en verantwoordelijkheden voor de kinderen erkennen, om zo een samenwerking uit te bouwen. Ze benoemt dit met de term 'overlappende invloedsferen' (*'overlapping spheres of influence'*), d.i. de samenhang tussen school, familie en gemeenschap. Op sommige vlakken slaan de verschillende partners de handen in elkaar, op andere vlakken neemt één van de partners het voortouw.

We willen niet vastpinnen op één concept van partnerschap met ouders. Het gaat dus niet om ouderbetrokkenheid of ouderparticipatie, formele deelname aan ouderraden, of het verlenen van hand- en spandiensten aan de betrokken organisaties. Wat het partnerschap inhoudt, hangt af van het onderwerp, het kind/de jongere, de ouders zelf en/of het thema. Afhankelijk van de noden, analyses, wensen, wordt bepaald hoe het partnerschap vorm krijgt. En deze noden/wensen/vragen van ouders zijn zeer divers. In het bouwen aan een partnerschap is het nuttig om na te denken over hoe je diverse ouders aanspreekt en benadert en hoe je hen betreft in dat wat je uitwerkt.

In deze publicatie vertrekken we vanuit het samenwerkingsverband Brede School, over wat dit kan doen om samen met ouders (en voor ouders) vorm te geven aan de Brede School.

Professionele organisaties bieden immers een kader waarin ouders als gelijkwaardige partners kunnen gedijen. Gedeelde verantwoordelijkheid is daarbij van belang. De literatuur geeft aan dat het werken aan een partnerschap heel wat positieve effecten heeft en dat het belangrijk is aandacht te besteden aan het verschil in 'macht' tussen professionals en ouders. Partnerschappen krijgen immers vaak vorm, gedictieerd door de eerste, waarbij de tweede gemarginaliseerd wordt (Dyson & Robson, 2001). Dit is een belangrijk evenwicht dat bewaard moet worden, om te vermijden dat professionele organisaties in de Brede School allerlei zaken voor ouders (en hun kinderen) organiseren zonder hun stem te horen. Een ander evenwicht is dat tussen ouders als partner en ouders als doelgroep.

In 7.5. vind je een bronnenkaart met een samenvatting van een partnerschapsmodel ontwikkeld voor onderwijs. De drie pijlers zijn inspirerend om de eigen werking onder de loep te nemen.

Hieronder vind je een illustratie van hoe een Nederlandse Brede Schoolwerking een gezamenlijk kader over ouderbetrokkenheid uitwerkte en implementeert.

Brede School Overvecht, Utrecht, Nederland

Brede School Overvecht is een Brede School in de wijk Overvecht in Utrecht. Deze wijk wordt bestempeld als een kansenvijk. In de Brede School zijn vier verschillende schoolbesturen betrokken (tezamen goed voor 11 schoollocaties), Wijk&co (een welzijnsorganisatie), Utrecht Centrum voor Kunsten en Ludens (kinderopvang). De Brede School bedient 2500 leerlingen. Een kernteam komt elke zes weken samen. In de missie van Brede School Overvecht staat zorg centraal:

Organisaties welke aangesloten zijn bij de Brede School werken samen vanuit hun kerntaken en vanuit een extra zorg voor de leefomgeving voor de doelgroep 0-12 jaar, om door middel van een positieve en resultaatgerichte aanpak de kansen van kinderen op een betere toekomst en succesvolle plaats in de samenleving te vergroten.

De visie van Brede School Overvecht is de volgende:

De Brede School partners willen onderling samenwerken om te komen tot een verbetering van de levensloopbaan van kinderen in de wijk. Door samenwerking en afstemming en het versterken van vaardigheden door de diverse partners, worden kinderen op verschillende terreinen en momenten gestimuleerd in hun ontwikkeling. Ouders worden gemotiveerd om de onderwijsloopbaan van hun kinderen te volgen.

Brede School Overvecht wil een pedagogisch klimaat creëren waarbinnen kinderen veel vertrouwen krijgen. Er zijn vier pijlers: talentontwikkeling, vreedzame wijk, ouderbetrokkenheid en de Brede School Academie.

Voor de pijler ouderbetrokkenheid is een coördinator aangesteld. De partners schreven samen een driejaarsplan voor ouderbetrokkenheid uit. Er werd ruimte gelaten om per school accenten te leggen om zo te kijken naar wat haalbaar is voor elke school. En tegelijkertijd werd een gezamenlijk kader uitgetekend. In volgende figuur vind je het raamplan: 3 jaar, 3 idealen, 3 ingrediënten.

© Brede School Overvecht
(Inspiratiebezoek Brede School Overvecht, 4 december 2013)

4. Toetsstenen van de Brede School: een kompas voor kwaliteit

In het referentiekader Brede School (zie 1. en onderstaand schema) hanteren we drie toetsstenen: participatie, verbindingen en diversiteit (Joos & Ernalsteen, 2010). Deze spelen een belangrijke rol in het creëren van partnerschap met ouders. De toetsstenen hou je best in het achterhoofd bij het lezen van de voorbeelden en als je acties opzet. Ze vormen een kompas om de kwaliteit van de Brede School te toetsen.

4.1. Diversiteit

Een eerste toetssteen is diversiteit. Het gaat over de diversiteit aan kinderen en jongeren die bereikt worden door de Brede Schoolwerking. Maar ook over de diversiteit van het aanbod (welke activiteiten, wanneer georganiseerd, voor wie, welke onderwerpen, thema's, ...), wie aangesproken wordt (bereiken we diverse ouders? wie bereiken we daardoor?) en hoe gecommuniceerd wordt (hoe zetten we in op communicatie?).

Het is belangrijk dat we op school een lage drempel creëren voor ouders. Door alle georganiseerde activiteiten krijg je verbondenheid, waardoor ouders snel naar me toekomen als het nodig is. Door verschillende activiteiten: educatieve én feesten én sportevenementen, leer je elkaar op een andere manier kennen. (BS GO! Europaschool, Genk)

VIP-traject voor ouders

Brede School Essegem (Bres, Jette) startte met een VIP-traject voor ouders. Bres is een Brede School met in het samenwerkingsverband 3 verschillende basisscholen. De noden van deze drie scholen zijn zo verschillend dat op maat gewerkt wordt.

VIP staat voor 'Very Important Parents', een traject dat in 2014 tussen januari en juni is opgestart. De ouders van de eerste kleuterklas van de drie Bres-scholen werden wekelijks bevroegd over de 5 kernaspecten: gezondheid, veiligheid, maatschappelijke participatie, talentontwikkeling en plezier en voorbereiding op de toekomst (Joos & Ernalsteen, 2010). Het traject bestond uit drie stappen:

STAP 1: AAN DE SCHOOLPOORT

De Brede Schoolcoördinator stond vijf ochtenden aan elke schoolpoort om ouders te bevrage over de kernaspecten van de Brede School. In één van de scholen stond de coördinator in de gang en werkte met grote flappen en tekeningen. De leerkracht van de eerste kleuterklas en de dame van de bewaking informeerden ouders over de bevraging, dit om zoveel mogelijk ouders te horen. In de bevraging kwamen drie niveaus aan bod: de klas, de school en de wijk. De focus lag elke week op een ander kernaspect.

STAP 2: BUNDELEN VAN VRAGEN

De bevraging werd onmiddellijk verwerkt en teruggekoppeld naar de scholen. Uit de analyse van de antwoorden bleek dat ouders heel wat vragen en bekommernissen hebben en dat ouders van veel zaken niet op de hoogte zijn.

STAP 3: CLUSTEREN EN ACTIES

Per school werden vervolgens de vragen geclusterd en gekoppeld aan grotere acties. Ouders bepaalden zelf de acties.

Samen met kinderen zette de Brede School acties op, aansluitend bij de antwoorden en bekommernissen van de ouders. Na afloop kozen de ouders zelf de thema's uit die ze wilden uitdiepen.

Een voorbeeld van één van de drie scholen:

De Brede Schoolcoördinator bundelde alle vragen van de ouders van kinderen van de eerste kleuterklas in een verslag en stuurde dat naar de directie en de betrokken kleuterleidsters. Vervolgens koos men op basis van de nood en de mogelijkheden enkele thema's uit waarrond acties mogelijk waren.

WARME MAALTIJDEN OP SCHOOL

Ouders hadden heel wat vragen bij de warme maaltijden op school. Er zijn eigenlijk geen keuzemogelijkheden, enkel zonder of met varkensvlees. Er werd één week gewerkt rond voeding. 's Morgens werd aan de kinderen gevraagd wat hun lievelingseten is. Kinderen kleurden op kleurplaten welke groenten en fruit zij lekker vinden. Vervolgens werden simpele gerechten gekozen en stelde de coördinator een kookboekje samen. Dit kookboekje werd doorgegeven aan de verantwoordelijke van de warme maaltijden voor scholen.

WAT DOET MIJN KIND EEN HELE DAG IN DE KLAS?

Ouders wisten niet goed hoe een dag in de kleuterklas eruit ziet en waren wel benieuwd. Een week werd gewerkt rond 'een dag in de kleuterklas'. De coördinator maakte op donderdag een reportage van één dag in de klas. De foto's van die dag werden de volgende dag (vrijdag) tentoongesteld. Alle ouders waren welkom om die dag in de klas te komen kijken. 18 van de 20 ouders kwamen een kijkje nemen. Ze zagen de kleuterleidster in actie met de kleuters en kregen uitleg over de dagopbouw. Ouders spreken nu gemakkelijker de leerkracht aan en begrijpen beter waarom het belangrijk is dat een kleuter regelmatig naar school gaat. Op basis van die dag is een document met een foto-overzicht over een dag in de klas gemaakt. Dat infoblaadje wordt nu gebruikt voor nieuwe ouders.

EEN VUILE SCHOOLOMGEVING MET HONDENSTRONT?

Ouders vonden dat de omgeving van de school te vuil was, zeker door de hondenstront. Met ouders en kinderen werd de hondenstront geteld en een brief naar de burgemeester geschreven. De burgemeester stuurde een brief terug om te laten weten dat hij extra controles laat uitvoeren en een bordje met het bedrag van de boete laat ophangen op cruciale plaatsen. Deze brief werd uitgehangen aan de schoolpoort, zodat alle ouders de brief konden lezen.

NASCHOOLS AANBOD

Ouders signaleerden dat ze het aanbod niet altijd goed kennen. De Brede Schoolcoördinator gaf uitleg over de speel-o-theek en baboes (spelen en ontmoeten voor de allerkleinsten), later komt er nog een bezoekje.

Het VIP-traject in deze school wordt opnieuw herhaald in het schooljaar 2014-2015. In de andere scholen uit het samenwerkingsverband lopen acties over verschillende schooljaren heen.

Tip:

We speelden heel kort op de bal. Na de bevraging van de ouders gaven we de resultaten zo snel mogelijk door aan de school. Daarna startten we onmiddellijk met acties rond de thema's die uit de bevraging naar boven kwamen. Die thema's werkten we heel concreet uit. Op één school organiseerden we elke vrijdagochtend een actie in die periode.

4.2. Verbindingen

Verbindingen maken tussen alles wat Brede Scholen organiseren, maakt de werking efficiënter en effectiever:

- Wordt wat binnenschools geleerd wordt verbonden aan het buitenschoolse?
- Is er een link tussen acties die opgezet worden voor de buurt (vb. rond gezondheid) en wat op school gebeurt?
- Worden organisatiedoelen verbonden met wat binnen de Brede School gebeurt?

Verbindingen moeten duidelijk zijn voor alle betrokkenen: zowel de organisatoren als de deelnemers. We illustreren dit met twee voorbeelden. Het eerste voorbeeld gaat in op het thema gezonde voeding, dat in verschillende aspecten van de werking van een Brusselse Brede School aan bod komt.

Op de twee scholen van de Brede School wordt soep gemaakt. Een medewerker van een vzw begeleidt deze activiteit. Op de ene school maakt hij soep met een mama die daarvoor verantwoordelijk is. Op de andere school maakt hij op dinsdag samen met een pool van vrijwillige ouders soep. De derde graad participeert af en toe, in een rotatiesysteem komen 4 à 5 leerlingen helpen. Gezonde voeding staat op de agenda: er worden seizoensgroenten gebruikt, er wordt gepraat over gezonde voeding en recepten worden uitgewisseld. De keuken vormt tegelijkertijd een ideale kans om Nederlands te spreken en te oefenen. Iedereen op school krijgt soep. Er zijn kleine indicaties dat deze soepactie positieve bijwerkingen heeft. Ouders geven aan dat ze thuis meer groenten eten. Daarnaast lijkt het dat er meer soep gegeten wordt dan bij de start van het project en maakt men grotere hoeveelheden. Hoewel dit natuurlijk samenhangt met de tijd van het jaar, de temperaturen, etc. Niet enkel tijdens dit soepmoment staat gezonde voeding centraal. De scholen besteden hier aandacht aan en organiseren gezonde ontbijten en delen fruit uit. Tijdens de vrijetijdsmarkt geeft de begeleider van de soepateliers demonstraties over het maken van gezonde hapjes. Hij werkte met ouders al rond het samenstellen van gezonde brooddozen. De lijn gezonde voeding wordt dus doorgetrokken doorheen verschillende activiteiten, met verschillende betrokkenen. (Brede School Helmet, Schaarbeek)

In het tweede voorbeeld bekijken we hoe de werking van Vreedzame Wijk in Brede School Overvecht ervoor zorgt een conflictoplossend klimaat te creëren binnen en buiten de schoolmuren, doorheen de hele wijk. Met een vreedzame aanpak verbindt men de verschillende werelden waarin kinderen zich bewegen.

VREEDZAME WIJK – BREDE SCHOOL OVERVECHT, UTRECHT, NEDERLAND

Vreedzame wijk is ongeveer 13 jaar geleden ontstaan. De wijk werd geconfronteerd met veel gedragsproblemen. Dit manifesteerde zich ook in de klas en leerkrachten vroegen zich af hoe ze ermee konden omgaan. De basis van het project 'Vreedzame school' is het ontwikkelen van burgers die leven in een democratie: wat betekent het om in een democratie te leven en wat betekent dat voor het leven in een groep?

Het werken als vreedzame school vergt een omslag in de school. Volgende elementen staan centraal:

- *we horen bij elkaar,*
- *we lossen conflicten op,*
- *conflicten en verschillende meningen hebben, hoort bij het leven,*
- *we voorkomen samen dat het escaleert.*

Kinderen zijn actieve participanten in de vreedzame wijk. Leerlingen in de bovenbouw kunnen solliciteren naar een rol als mediator. Mediatoren zijn personen die bemiddelen bij conflicten. De mediators krijgen een training en volgen een stappenplan om conflicten op te lossen. Daarnaast komt in de verschillende lessen deze wijze van omgaan met conflicten aan bod. In de pauzes op school zijn telkens twee verschillende mediators aan de beurt. In de school hangt aan de trap een foto van de mediators van dienst en zij hebben een fluo-hesje aan. Zo is het voor iedereen duidelijk wie mediator is.

Op school stelde men merkbare veranderingen vast, maar zodra de school uit was, deden zich conflicten voor op straat. Daar heerste nog steeds 'survival of the fittest': diegene met de grootste mond of de sterkste overleeft. In speelzalen gedroegen kinderen zich helemaal anders dan op school en leken de hele visie van 'vreedzame school' vergeten te zijn. Van daaruit groeide Vreedzame Wijk. De 11 basisscholen en verschillende partners uit de wijk bundelden de krachten. De ontwikkeling resulteerde in een positief pedagogisch klimaat in de wijk. Professionele medewerkers in de wijk (buurthuis, speelpleinen, sportverenigingen, ...) sloten aan bij het werken rond vreedzame oplossingen: het taalgebruik, de manier waarop men met conflicten omgaat, werd op een uniforme wijze in de wijk aangepakt. De verschillende werelden werden steeds meer op elkaar afgestemd en dat maakte het voor kinderen heel helder om ermee om te gaan.

Vervolgens werden wijkmediators opgeleid. Alle kinderen van groep 8 uit scholen in Overvecht komen in aanmerking. Daarnaast organiseerde de Brede School een training zodat in de wijk enkele moeders de rol van mediator kunnen opnemen. Deze training geeft ouders een tool om verantwoordelijkheid op te nemen in de wijk. Het versterkt hun competenties want de moeders die deze training volgden, kregen een certificaat.

(Inspiratiebezoek Brede School Overvecht, 4 december 2013)

© De Vreedzame Wijk/Brede School Overvecht
De kinderrijkraad ontwikkelde deze affiche:
de kinderen gaven aan dat er op alle plekken in de wijk
aandacht moet zijn voor het vreedzaam omgaan met
elkaar.

4.3. Participatie

Kinderen en jongeren zelf en hun ouders in de Brede School betrekken is een aandachtspunt: het gaat over hun ontwikkelingskansen. Participatie heeft te maken met het mee-beslissen, mee-denken, mee-werken aan de Brede School maar ook met het deelnemen aan activiteiten, gebruikmaken van het aanbod. In de contextanalyse, waar een Brede School van vertrekt voor het uitbouwen van de werking, in de evaluatie, in het bijsturen van de werking én in de concrete uitvoering van activiteiten: op al deze terreinen kunnen ouders betrokken worden.

Bij de start van de Brede School werden ouders met een enquête bevraagd. Maar dit is niet voldoende om iedereen te bereiken. Daarom organiseerden we een oudercafé waar we samen met de aanwezige ouders in groepjes de vragenlijst bespraken. We werkten met icoontjes (gezichtjes). Centraal stond het bespreken van verschillende thema's (zoals opvoeding, gezondheid, groene ruimte, interesse van kinderen en ouders, buurtorganisaties) en werd er in interactie gegaan met ouders om te kijken wat er leeft en wat hun bezorgdheden zijn. Deze bevraging was het startpunt voor het opzetten van acties. De thema's die door ouders op de agenda gezet werden zijn: gezonde voeding, Nederlandse lessen, sport en andere vrijetijdsactiviteiten. De Brede School probeert hier een antwoord op te bieden. (Brede School Helmet, Schaarbeek)

Als ouders pannenkoeken bakken, zorgen we ervoor dat zij inspraak hebben in wat met de 300 euro opbrengst gebeurt. De ouders waarover ik het heb, hebben zelf aan leerkrachten gevraagd waar er nood aan is. Met het geld werden boekjes aangekocht voor de kleuterklas. Die boekjes werden getoond aan de ouders, dat maakt zichtbaar waarvoor zij zich ingezet hebben. (Brugfigurenproject, Gent)

Vrije tijd?

Vrije tijd is tijd die vrij te besteden is, zonder verplichtingen, tijd die je helemaal zelf kan invullen. Vrije tijd associëren we met de mogelijkheid om te doen wat je zelf graag doet, zoals het beoefenen van een hobby, wandelen, lezen, ... Meire (2011) verwijst naar Van der Poel die aangeeft dat autonomie centraal staat in de 'vrije tijd' van kinderen, waardoor je vrije tijd kunt zien als tijd waarover je niet ter verantwoording geroepen wordt of kan worden. Maar tegelijkertijd is er heel wat 'georganiseerde' vrije tijd, waardoor de vrije tijd in zekere mate een verplichte tijd is. Vrije tijd, binnen Brede Scholen, situeert zich in dit spanningsveld.

RECHT OP VRIJE TIJD

Artikel 31 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, 1989) gaat in op het recht van kinderen op rust en vrije tijd, op deelneming aan spel en recreatieve bezigheden passend bij de leeftijd van het kind en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven.

Artikel 31

De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op rust en vrije tijd, op deelneming aan spel en recreatieve bezigheden passend bij de leeftijd van het kind en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind volledig deel te nemen aan het culturele en artistieke leven, bevorderen de verwezenlijking van dit recht en stimuleren het bieden van passende en voor ieder gelijke kansen op culturele, artistieke en recreatieve bezigheden en vrijetijdsbesteding.

In het 'algemeen commentaar' (general comment) nummer 17 (Committee on the Rights of the Child, 2013) werd het artikel 31 verder uitgewerkt, met aandacht voor het recht van kinderen op tijd en ruimte en kansen waarover ze zelf actief of passief beschikken en zonder externe verplichtingen en participatie. Er worden linken gelegd met andere delen van het verdrag zoals non-discriminatie en het recht om gehoord te worden.

EVENWICHT IN DE VRIJE TIJD

Brede Scholen zetten vaak een vrije-tijdsaanbod op en creëren zo kansen om deel te nemen aan sport-, muziek-, creatieve en andere activiteiten. Talentontwikkeling staat daarbij centraal. Tegelijkertijd moet het evenwicht bewaard worden, want het 'volplannen' van agenda's van kinderen en jongeren, het 'verplichten tot', gaat het doel voorbij en negeert de autonomie van kinderen om 'vrije' tijd zelf echt in te vullen.

TOT SLOT

Meer en meer wordt vrijetijdsparticipatie ingezet om andere doelen te bereiken, zoals taalvaardigheid ontwikkelen, preventief werken, bevorderen van sociale cohesie, ... Men mag echter niet de noden/wensen van kinderen, jongeren en hun ouders zelf uit het oog verliezen. De waarde van activiteiten als sport, muziek en beeldend werken op zich zijn belangrijk, los van de koppeling aan een ander doel.

Het is aannemelijk dat eenzelfde instrumentele activeringsreflex dominant is bij het uittekenen van een beleid ter verhoging van de vrijetijdsparticipatie van kinderen in armoede. Bedoelen we hier het realiseren van een grotere gelijkheid in de mogelijkheden om de vrije tijd vorm te geven of richten we ons in eerste instantie op een externe finaliteit: preventie van ontwikkelingsstoornissen, bevorderen van sociale cohesie, taalondersteuning, ...? De inbreng van externe finaliteiten sluit niet per definitie uit dat kinderen en hun ouders hefbomen vinden in het aanbod om hun situatie te veranderen. p.8. in (Coussée & Roets, 2011)

Onderzoek naar Brede Scholen geeft trouwens aan dat Brede Scholen hun doelen goed aan acties moeten koppelen. De link tussen bijvoorbeeld sporten in de vrije tijd en betere schoolresultaten is niet zomaar te leggen (Studulski, 2007), zie randvoorwaarden, 2.2.7.).

5. Werken aan een brede leer- en leefomgeving: de drie masten van de Brede School

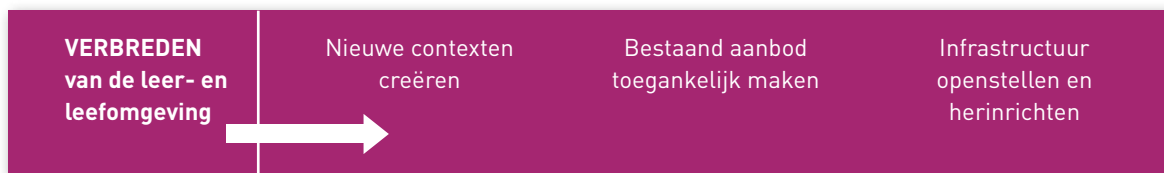
De inhoud van de Brede School is het werken aan een brede leer- en leefomgeving. In onderstaand schema staan de drie elementen die daar deel van uitmaken: verbreden, versterken en breed leren (Ernalsteen & Joos, 2011). Het boekje "Wat doet een Brede School? Werken aan een brede leer- en leefomgeving" (Ernalsteen & Joos, 2011) gaat hier dieper op in.

Dit hoofdstuk illustreert deze drie aspecten met voorbeelden van hoe Brede Scholen ouders als partners kunnen betrekken. Brede Scholen pakken dit op zeer verschillende wijze aan. Onderliggend aan de werking is het vertrekken van de betrokken actoren zelf: wat denken ouders, wat zijn hun noden, wat denken de andere partners van de Brede School (zie 4. De toetsstenen van de Brede School)?

Hoe werken aan een brede leer- en leefomgeving?

VERBREDEN van de leer- en leefomgeving	Nieuwe contexten creëren	Bestaand aanbod toegankelijk maken	Infrastructuur openstellen en herinrichten
VERSTERKEN van de leer- en leefomgeving	Barrières wegwerken	De omgeving van kinderen en jongeren informereren en competenter maken	Fysieke omgeving optimaliseren
BREED LEREN stimuleren	Creëren en deelnemen	Ontmoeten	Oefenen
	Bouwstenen: locatie, aard van het eindproduct, materiaal, rol van kinderen en jongeren, rol van de begeleiders en externe deskundigen,...		

5.1. Verbreden

Een eerste manier om de brede leer- en leefomgeving van kinderen en jongeren positief te beïnvloeden is het verbreden ervan. Daardoor krijgen kinderen en jongeren meer kansen om een brede waaier aan ervaringen op te doen en zich veelzijdig te ontwikkelen. Verbreden kan op drie verschillende manieren: nieuwe contexten creëren, het bestaand aanbod toegankelijk maken en infrastructuur openstellen en herinrichten. We gaan in op deze drie aspecten en illustreren met voorbeelden hoe ouders hierbinnen een plaats kunnen krijgen.

Hierbij zien we 'aanbod' als ruimer dan vrije tijd: het gaat over het aanbod tijdens de schooluren én activiteiten realiseren voor ouders/families/buurtbewoners.

5.1.1. NIEUWE CONTEXTEN CREËREN

Nieuwe contexten creëren wanneer het bestaande aanbod onvoldoende tegemoetkomt aan de noden in een buurt of wijk.

Wanneer het bestaande aanbod onvoldoende tegemoetkomt aan de noden in een buurt of wijk, zetten Brede Scholen in op het creëren van nieuwe contexten. Brede Scholen starten vaak in aandachtswijken waar veel kwetsbare gezinnen wonen. De afstand van bepaalde wijken tot het centrum van een stad/gemeente waar veel aanbod is, is soms groot. Heel wat Brede Scholen creëren nieuwe contexten door aanbod naar de wijk te brengen, tijdens de schooluren en in de vrije tijd.

Sommige gezinnen hebben een beperkte mobiliteit. Dit is een drempel in de zoektocht naar vrijetijdsactiviteiten. In een Brussels onderzoek naar vrijetijdsparticipatie van kinderen en jongeren in armoede, stelt men vast dat heel wat moeders zich te voet of met het openbaar vervoer verplaatsen en de zorg hebben voor meer dan één kind. Naschoolse activiteiten die maar een uurtje duren en veel verplaatsing vergen: dat maakt het niet aantrekkelijk voor de moeders. Wanneer na school een activiteit op school wordt aangeboden (in het kader van Brede School) is dat al veel praktischer, voor alle ouders (Coppens, 2014).

Inspelen op specifieke noden van bepaalde groepen of bepaalde kinderen, gebeurt ook. Deze noden kunnen snel veranderen. Het is dan zaak de vinger aan de pols te houden.

Omdat heel wat kinderen nog niet kunnen zwemmen en zwemlessen heel duur zijn, organiseren we in samenwerking met de Sportdienst en de Brede School een reeks zwemlessen. Op de scholen behorende tot de Brede School bekijken we samen met de sportleerkracht welke kinderen er het meest nood aan hebben. De brugfiguur van de school spreekt vervolgens ouders aan en geeft uitleg over de reeks. 16 kinderen hebben zich ingeschreven. De kostprijs wordt bewust laag gehouden: 1 euro per les, in totaal 17 lessen. Voor de eerste les is de brugfiguur samen met ouders en kinderen naar het zwembad gegaan om hen aan elkaar en de lesgever voor te stellen. (Brede School Brugse Poort, Gent)

5.1.2. BESTAAND AANBOD TOEGANKELIJKER MAKEN

Het bestaande aanbod toegankelijker maken wanneer blijkt dat het aanbod onvoldoende bekend blijkt of de drempel tot participatie te hoog.

Dit is een tweede aspect van het verbreden van de leer- en leefomgeving. Om drempels weg te werken en participatie te verhogen, zetten Brede Scholen in op drempelverlagend werken of ze organiseren acties gericht op een betere kennismaking met het aanbod en de toeleiding ernaar. Ouders zijn sleutelfiguren als het gaat om het toegankelijk maken van het aanbod.

Brede Scholen zetten vaak in op vrijetijdsaanbod. Dit omdat activiteiten in de vrije tijd kinderen en jongeren heel wat bijbrengen: plezier, ontspanning, maar ook sociale vaardigheden, een netwerk, andere contexten, ... Dat toeleiden naar het vrijetijdsaanbod loopt niet altijd van een leien dakje. Ouders worden beschouwd als belangrijke partners om die toeleiding te vergemakkelijken, omdat zij, zeker bij jonge kinderen, mee de beslissing nemen om al dan niet deel te nemen.

Een handvat bij het toegankelijk maken van het aanbod zijn de 5 B's (Hubeau & Parmentier, 1991). Deze B's werden ontwikkeld in de welzijnssector om aan te geven welke aspecten belangrijk zijn voor een goede toegankelijkheid tot dienstverlening (Bouverne-De Bie, 2005; Coppens, 2014; Coussée & Roets, 2011; De Mets, 2013; Hubeau & Parmentier, 1991).

Bereikbaarheid

Bereikbaarheid heeft betrekking op de lokalisatie van het aanbod én over informatie erover.

- Waar is de organisatie?
- Hoe is het onthaal georganiseerd?
- Zijn er aanspreekpersonen? Zijn die gekend/zichtbaar?
- Is duidelijk aan de ingang welke organisatie achter de deur verscholen zit?

Ik vind het belangrijk om goed te kunnen uitleggen waar een activiteit precies is: welke tram ze moeten nemen, hoe het gebouw eruit ziet, ... Dat helpt. Het is eigenlijk heel visueel omschrijven waar ze moeten zijn en waarover het gaat. In de communicatie moet je niet te voorzichtig zijn, of te vaag. Heel concreet en direct communiceren. Duidelijkheid is belangrijk. (Brede School Helmet, Schaarbeek)

Beschikbaarheid

Beschikbaarheid wil zeggen dat het aanbod beschikbaar is zonder voorafgaande toelatingsvereisten en dat stabiele, persoonlijke relaties kunnen uitgebouwd worden met de begeleiding.

- Welke kanalen zijn er?
- Zijn er procedures om mensen te helpen?
- Hoe worden de uren georganiseerd?

Er zijn heel veel ateliers die georganiseerd worden, maar de vraag is verdubbeld. We merken dat kwetsbare ouders vaak te laat zijn, of niet goed de organisaties durven benaderen. Ik probeer hen te helpen door te bellen en te informeren of er nog plaatsen zijn. (Bres, Jette)

Betaalbaarheid

Is de actie betaalbaar, is de prijs betaalbaar volgens de organisator en volgens zij voor wie het bedoeld is? Wat krijg je voor het bedrag dat je betaalt? Hoe wordt omgesprongen met betaalbaarheid?

- Is er gecommuniceerd over de bijdrage?
- Is er een alternatief?
- Is het financiële aspect duidelijk?
- Hoe wordt de prijs gepercipieerd door betrokkenen?

Het financiële is een drempel. Vaak is er discussie: moeten we symbolisch een kleine bijdrage vragen of niet? We variëren dus in het aanbod van activiteiten: sommige activiteiten zijn gratis, andere activiteiten zijn betalend. Maar de meeste activiteiten zijn sowieso gesubsidieerd. Bijvoorbeeld voor muziek is de eigenlijke prijs 45 euro voor 10 lessen maar kinderen kunnen deelnemen voor 15 euro voor 10 lessen. (Brede School Helmet, Schaarbeek)

Bruikbaarheid

Bruikbaarheid houdt verband met het aanbod: verandert dat iets concreet? Vinden mensen er ondersteuning in door deel te nemen?

- Voor wie is het aanbod bedoeld?
- Speelt het aanbod in op vragen/noden?

We leveren maatwerk. Op maat van kinderen en ouders doen we een aanbod. Sommige ouders hebben ondersteuning nodig om bijvoorbeeld te leren hoe je de ontwikkeling kan stimuleren. Andere ouders hebben daar weer minder nood aan, maar hebben nood aan informatie over het buitenschoolse aanbod. (BS GO! Europaschool, Genk)

Begrijpbaarheid

Is duidelijk wat aangeboden wordt en waarom? Zorgt het aanbod ervoor dat mensen zelf hun eigen situatie in handen kunnen nemen? Is het transparant?

In de zomer organiseren we vakantiewerkshops. Voor de zomervakantie geeft de Brede Schoolcoördinator samen met de brugfiguren aan de hand van foto's uitleg over het aanbod. Er wordt ingegaan op het vrijetijdsaanbod dat ouders al kennen, wat ze zelf leuk vinden, wat leuk zou zijn voor hun kinderen. Het is een gesprek, op informele wijze. Het gaat over vrije tijd, wat het betekent, wat de waarde ervan is: sociale vaardigheden, leren, plezier, Samen met de brugfiguur hebben we een presentatie over vrije tijd gemaakt. Veel ouders kennen onze invulling van vrije tijd niet en zien hier geen meerwaarde in. Vrije tijd is toch eerder een middenklasseverhaal, de sterkere ouders vinden het belangrijk dat kinderen in hun vrije tijd activiteiten doen. (Brede School Brugse Poort, Gent)

5.1.3. OPENSTELLEN/HERINRICHTEN VAN INFRASTRUCTUUR

Infrastructuur openstellen en herinrichten om extra mogelijkheden te creëren voor kinderen en jongeren om zich te ontspannen, te bewegen en informele ontmoetingsmogelijkheden te creëren.

Dit is het derde aspect van het verbreden van de leer- en leefomgeving. Ouders van kinderen in basisscholen wonen vaak in de buurt. Brede Schoolwerkingen spreken ouders dan aan als buurtbewoner. Vanuit noden van bepaalde buurten wordt ingezet op infrastructuur.

Het kan gaan over het openstellen van een speelplaats of een zaal, extra ruimte voor kinderen, jongeren en hun families om te spelen en te bewegen.

De kinderen in onze wijk hebben weinig speelruimte. Dat is een echte nood. Als Brede School hebben we ervoor gekozen om samen met de gemeente onze speelplaats open te stellen voor de buurt. De draad is verplaatst en de speelplaats is toegankelijk. (Uit bevraging voormalige proefprojecten Brede School, 2012)

Uit het Very Important Parents-traject kwam naar boven dat ouders in de winter nood hebben aan een ruimte waar kinderen binnen kunnen spelen. Leerkrachten rapporteerden dat ouders vaak met hun kinderen naar Quick of Ikea gaan. De reden voor het uitwijken naar die winkels is het tekort aan ruimte om in de winter binnen te spelen. En die bedrijven bieden eigenlijk gratis speelruimte aan. We zijn nu aan het bekijken of een feestzaal in de buurt opengesteld kan worden voor ouders met jonge kinderen, zodat ze een speel- en ontmoetingsruimte hebben. (Bres, Jette)

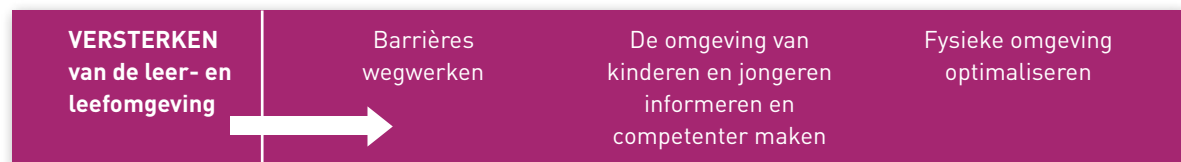
En er is vaak vraag naar ontmoetingsruimte. Een gedeelde plek, waar informele ontmoeting mogelijk is, zorgt ervoor dat mensen op hun gemak zijn, dat vertrouwen groeit zodat relaties tussen ouders en professionelen verbeteren (Illsley & Redford, 2005).

We organiseren moederbijeenkomsten en koffiemomenten voor ouders. Maar we merken dat ouders en misschien vooral moeders, gewoon nood hebben aan een ruimte om elkaar te ontmoeten. We gaan dus een ruimte openstellen voor ouders. (BS GO! Europaschool Genk)

De ouders kunnen ook zelf het initiatief nemen bij het optimaal benutten van infrastructuur:

In Berkenbos, een buurt in Heusden-Zolder, zetten ouders van jonge kinderen hun schouders onder 'De Droomboom'. Ze stelden vast dat de naschoolse opvang overvol zat en dat er amper vrijetijdsactiviteiten waren voor kinderen in de buurt. Daarom sloegen ze de handen in elkaar en startten met het initiatief 'De Droomboom' om talenten van kinderen te stimuleren en tegelijkertijd aan de opvangnood te voorzien. Vlakbij de lokale kleuterschool en lagere school was een leegstaand schoolgebouw. Dat leegstaande schoolgebouw wordt nu benut als locatie voor de activiteiten. Het schoolbestuur en het gemeentebestuur ondersteunden het idee en heel wat ouders uit de buurt staken de handen uit de mouwen. In 2013-2014 werden de eerste activiteiten georganiseerd. (vzw De Droomboom, Heusden-Zolder)

5.2. Versterken

Door de leer- en leefomgeving te versterken, werkt men hindernissen weg die het voor kinderen en jongeren moeilijk maken om ervaringen op te doen en ondersteunt men (anderen in) de omgeving van kinderen en jongeren. Dit kan op drie manieren gebeuren: barrières wegwerken, het informeren en competent maken van ouders/leerkrachten/ begeleiders in de omgeving van kinderen en jongeren en de fysieke omgeving optimaliseren. We gaan in op deze drie aspecten en illustreren in de voorbeelden hoe ouders hierbinnen een belangrijke partner zijn.

Uit de impactbevraging (Joos e.a., 2010a) blijkt dat Brede Scholen vooral inzetten op het versterken van de ouders, buurt en/of leerkrachten en veel minder op kinderen en jongeren zelf. Afhankelijk van wie de Brede School coördineert, zien we verschillen in de werking. Zo focust een school vooral op het ondersteunen van ouders in hun rol als ouder. Samen met partners wordt dan vaak ingezet op opvoedingsondersteuning, of het verwerven van Nederlands om de contacten/communicatie met de school over hun kind(eren) te vergemakkelijken. Een andere partner zet meestal in op het versterken van algemene competenties van ouders zoals het aanbieden van mogelijkheden tot sporten.

5.2.1. BARRIÈRES WEGWERKEN

Dit aspect gaat over factoren als gezondheid, veiligheid, socio-economische status die de ontwikkeling van kinderen en jongeren hinderen. Voor mensen in kansarmoede zijn dit belangrijke elementen (zie kader), gezien zij zich vaak in een preciaire situatie bevinden.

In full-service schools in Engeland wordt ingezet op het organiseren van ontbijtclubs zodat kinderen kunnen ontbijten.

De vensterscholen uit Groningen worden gerekend tot de eerste generatie Brede Scholen in Nederland (Blatton, 2014). Kinderarmoede is een uitdaging in de gemeente Groningen. In het najaar 2013 werd een 'kindpakket kinderen in armoede' ontwikkeld. Enerzijds is het (online) minimaloket opgezet dat alles wat bestaat in de gemeente voor kinderen die opgroeien in armoede bundelt. Anderzijds startte een pilootproject in één wijk met het kindpakket+. In eerste instantie sprak de projectmedewerker met verschillende partners (instellingen, scholen, de voedselbank, professionals in de wijk ...) over wat er nog extra nodig is. Op basis van die gesprekken maakte men keuzes die uitgetest werden in de wijk Selwerd, Paddepoel, Tuinwijk.

Het Kindpakket+ bevat extra voorzieningen en activiteiten die focussen op gezonde voeding, tweedehands-goederen voor kinderen, tweedehandsfietsen en reparatie, voorlichting voor medewerkers over 'de armoede dichtbij' en lesmateriaal voor scholen. Dit pakket biedt de gemeente aan in de wijken waar het percentage kinderen in armoede het hoogste is. Waar vensterscholen zijn, wordt vanuit dat samenwerkingsverband samengewerkt.

Fietsproject

Heel wat gezinnen hebben een beperkte mobiliteit. Daarom werd een fietsproject opgestart, waarbij gezinnen die het nodig hebben kinderfietsen krijgen. Dit wordt georganiseerd per wijk. Omdat het onderhoud van de fiets een aandachtspunt is, zijn er lessen opgestart om te leren fietsen repareren en komt er op regelmatige basis een fietsreparatiedag in de wijk. Tegelijk zorgt men ervoor dat in de sport- en spelcontainers in

de wijk, waar buitenspeelmateriaal ter beschikking wordt gesteld voor kinderen, gereedschapsmateriaal zit waarmee kinderen aan de slag kunnen om hun fiets te herstellen.

Gezonde voeding

Sommige kinderen in de wijk gaan 's morgens zonder ontbijt naar school. Verschillende organisaties denken na hoe kinderen de dag gezond kunnen starten. De scholen hebben een fruitabonnement bij de lokale groentenboer, waarvan de Gemeente Groningen de factuur betaalt. Enkele scholen werken rond gezonde voeding, maar men stelt vast dat er meer mag gebeuren. De hamvraag is: moet je een lunch voorzien voor alle leerlingen en hoe financier je dat dan? Momenteel denkt men na over andere pistes: kooklessen geven en aandacht besteden aan gezonde voeding in organisaties die in de buurt werken. Het is een dilemma: hoe ver ga je als overheid om hier op in te zetten? Ook bij naschoolse activiteiten (van Maatschappelijke en Juridische Dienstverleners en Stichting Kinderopvang Stad Groningen) kunnen kinderen een belegde boterham en een stuk fruit krijgen.

Tweedehandsgoederen voor kinderen

Gezinnen krijgen tegoedbonnen voor de aankoop van tweedehandsgoederen in de gemeentelijke kringloopwinkels. Er is een grote nood aan kinderkleren. In tweedehandswinkels blijken die niet altijd voorradig. Nu wil men een centraal en mooi ingericht magazijn opstarten, waar ouders op één plek alles vinden voor hun kinderen.

(Vensterscholen, Projectleiding Vreedzame Wijken en Kindpakket-kinderen in armoede, Gemeente Groningen)

We doen op school een gezondheidsproject met duurzame en gezonde seizoensgebonden voeding. We organiseren aansluitend een hapjesnamiddag waar ouders komen proeven en waar we uitleg geven over gezonde voeding. (GO! Europaschool Genk)

Kansarmoede

Op Vlaams niveau en op niveau van steden en gemeenten staat kansarmoede hoog op de agenda. Scholen en andere organisaties (zoals het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) en opvoedingsondersteuning) worden geconfronteerd met een stijging van het aantal kinderen dat in kansarme gezinnen opgroeit. Ontwikkelingskansen maximaliseren is cruciaal voor deze kinderen, want sociale uitsluiting en ongelijkheid start bij het niet kunnen deelnemen aan onder meer vrijetijdsaanbod.

Kansarmoede is een toestand waarbij mensen beknot worden in hun kansen om voldoende deel te hebben aan maatschappelijk hooggewaardeerde goederen, zoals onderwijs, arbeid, huisvesting. Het gaat hierbij niet om een eenmalig feit, maar om een duurzame toestand die zich voordoet op verschillende terreinen, zowel materiële als immateriële (Kind en Gezin, 2014)

Zoals uit de hogere definitie van armoede blijkt, is armoede meer dan een tekort aan inkomen. Het gaat over achterstelling op verschillende domeinen van het individuele en sociale leven: tewerkstelling, onderwijs, huisvesting, gezondheid en maatschappelijke participatie (Studiedienst van de Vlaamse Regering, 2013). Om kinderen in armoede kansen te bieden moet op verschillende vlakken ingezet worden. Niet enkel op school, tijdens de schooluren, maar in verschillende settings. Kinderen en jongeren kansen bieden heeft meer effect wanneer ingezet wordt op de omgeving.

Het gaat om het vergroten van keuzemogelijkheden van kinderen en jongeren, want *“poverty is the deprivation of opportunity”* (armoede is het gebrek aan kansen - Amartya Sen, professor economie, nobelprijs 1998).

Leestip: Ouders uit kansarme milieus aan het woord over zorg en onderwijs voor jonge kinderen (Thirion, Dewil & Geuens, 2013).

5.2.2. INFORMEREN EN COMPETENTER MAKEN

Op competenties van ouders, buurtbewoners, begeleiders, partners, leerkrachten inzetten, versterkt de Brede Schoolwerking.

Ouders, buurtbewoners, begeleiders, partners en leerkrachten informeren en competentier maken is een tweedemanier om te werken aan het versterken. Er is een hele waaier aan mogelijkheden en onderwerpen: vrijetijdsaanbod, opvoedingsondersteuning, toeleiden tot cursussen, informeren over onderwijs, ... Belangrijk hierbij is aan te sluiten op vragen/noden/wensen van ouders.

Heel wat Brede Scholen zetten in op het informeren van ouders over het vrijetijdsaanbod. Dat wordt bekend gemaakt via een beurs of een wandeling langs vrijetijdsaanbieders in de wijk. Bij het voorstellen van het vrijetijdsaanbod besteedt men aandacht aan het kennismaken met de begeleiders, het informeren over prijs en andere aspecten van het aanbod.

Voor de start inschrijvingen van vrijetijdsactiviteiten in de buurt, organiseren we begin september met de Brede School een vrijetijdsbeurs. We organiseren dit met alle aanbieders uit de buurt. De vrijetijdsbeurs gaat door op school en alle ouders worden uitgenodigd te komen kijken. We organiseren op dat moment extra activiteiten voor kinderen, begeleid door de organisaties die zich voorstellen: de bibliotheek, de scouts, de 2 dichtstbijzijnde gemeenschapscentra, het initiatief voor buitenschoolse opvang (IBO), ... Vzw Kernkabinet, dat instaat voor de soepbereiding, maakt op dat moment alternatieve gezonde hapjes, geeft informatie over gezonde brooddozen... Vroeger organiseerden we de beurs in de vroege namiddag, van 14u-16h. Nu or-

ganiseren we het iets later (tussen 15h-18h), zodat ouders die werken ook nog kunnen langskomen. (Brede School Helmet, Schaarbeek)

Een Brede School kan ouders versterken in hun kennis over plekken in de wijk waar een aanbod is voor kinderen. Een voorbeeld daarvan is een samenwerking met de bibliotheek, rond voorlezen en vertellen en een kennismaking met het aanbod.

Kinderen van het derde leerjaar maken kennis met de bibliotheek door Camping Bib. Ze logeren met tent en slaapzak met hun klas in de bibliotheek, volgen verschillende workshops rond boeken en lezen en doen een avondlijke boekenzoektocht. De avond wordt afgesloten met een voorleesmoment. Ouders worden betrokken bij Camping Bib: mama's en papa's komen hun kinderen de volgende dag in de bibliotheek ophalen, worden uitgenodigd een kopje koffie of thee te drinken en kunnen ter plaatse een bibliotheekpasje aanmaken voor de kinderen die nog geen pasje hebben. Een week later worden kinderen en ouders opnieuw uitgenodigd in de bibliotheek voor een fototentoonstelling van deze bijzondere nacht in Camping Bib. Kinderen krijgen een VIP-kaartje voor de bib en worden uitgenodigd voor de vele activiteiten die de bibliotheek aanbiedt. De verschillende partners (bibliotheek en scholen) hopen zo kinderen en hun ouders beter op de hoogte te houden van de bibliotheekactiviteiten. (Bres, Jette)

Kleuterparticipatie en het informeren van ouders over het belang van regelmatig naar de kleuterschool gaan en op tijd instappen, wordt langs verschillende wegen in de Brede School aangepakt. Via verschillende organisaties contacteert en informeert men ouders.

In het inloopteam staat kleuterparticipatie, zowel impliciet als expliciet, altijd op het programma. In de herfstvakantie konden ouders van instappertjes langskomen met vragen tijdens specifieke infosessies. In de andere groepswerkingen en het spel- en ontmoetingsmoment is kleuterparticipatie een permanent aandachtspunt. We gaan in gesprek met ouders en praten over het belang van de kleuterschool, informeren hen over de aanmeldingsperiode in februari en organiseren tijdens de aanmeldingsmaand extra onthaal om ouders te ondersteunen bij de inschrijving van hun kind. Normaliter trachten wij een samenwerking te organiseren met School In Zicht, waarbij ouders voor het inschrijven scholen kunnen leren kennen via verschillende bezoeken, maar op dit moment kampen wij met een personeelstekort waardoor dat dit jaar niet kan. Het is leuk om met scholen samen te werken die ouderbetrokkenheid als een belangrijk element zien in kleuterparticipatie en hier een sterke visie rond hanteren. (Inloopteam Kind en Preventie, Gent)

Brugfiguren in Gent ondersteunen ouders dan weer in hun communicatie met de school:

Als brugfiguren werken we op verschillende vlakken. We organiseren oudercontacten en zorgen voor gezellige ontmoetingsmomenten op school. We voorzien koffie en kinderopvang bij oudercontacten en tonen filmpjes en foto's. Tegelijkertijd willen we ouders sterker maken: hen voorbereiden, uitleg geven, extra informatie. Wanneer we bijvoorbeeld bij een gesprek met de leerkracht aanwezig zijn, zorgen we ervoor dat het gesprek soms stilgelegd wordt, dat er ruimte is voor vragen, verduidelijking, het standpunt van de ouder toelichten, ... We vertrekken wel van het kind: wat doet het kind graag thuis, op school en in de vrije tijd. Het is belangrijk, ook voor leerkrachten, om informatie op verschillende momenten door te geven, te herhalen. Het is niet altijd in één keer duidelijk voor ouders wat de school/leerkracht bedoelt. (Brugfigurenproject, Gent)

Ouders formuleren vaak zelf vragen op vlak van opvoedingsondersteuning (Thirion e.a., 2013). Sommige Brede Scholen spelen daar op in door activiteiten (groepen, trajecten, ...) te organiseren en ouders zo te versterken en weerbaarder te maken.

In de kleuterafdeling werd in 2014 gestart met Instapje Plus, gegroeid uit Instapje. Instapje is een ontwikkelingsstimulerend programma voor laagopgeleide, kansarme ouders met een kindje van één jaar, opgestart in Genk-Noord. Het programma heeft een luik thuis en in een centrum. Instapje Plus is een programma voor ouders met een jonge kleuter. Ouders komen naar bijeenkomsten op school. De sessies worden begeleid door een medewerker van de opvoedingswinkel (Stad Genk, zie www.opvoedingswinkel.be) maar leerkrachten van de eerste en tweede kleuterklas doen mee. De sessies behandelen thema's die in de klas aan bod komen. Ouders krijgen heel wat materialen mee naar huis, zodat ze thuis met hun kindje kunnen knutselen,

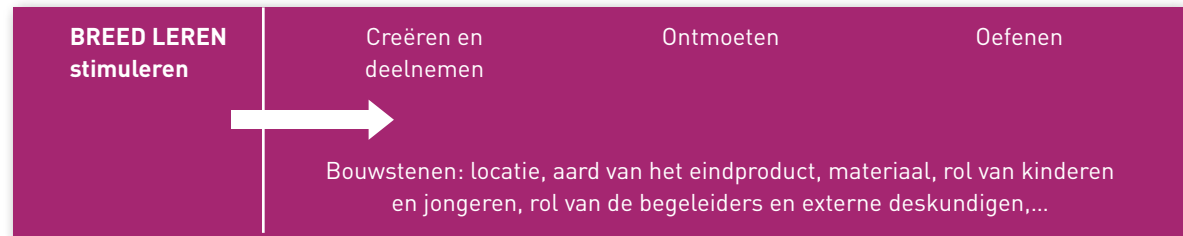
spelletjes spelen, praatplaten bekijken en verhaaltjes vertellen. Zo wordt ontwikkelingsgericht gewerkt en worden ouders bij het leerproces betrokken. Ouders krijgen meer zicht op wat er in de kleuterklas gebeurt: hoe de kleuterleidster activiteiten aanpakt, waar ze aandacht aan besteedt. Tegelijkertijd vertrekt het programma sterk vanuit vragen/noden van de deelnemende ouders en is hun actieve inbreng van groot belang. De kleuterleiders zelf zijn heel positief, de band tussen ouders en leerkracht verhoogt, alsook de kleuterparticipatie. De werking wordt ondersteund door de Stad Genk en loopt in samenwerking met de opvoedingswinkel Genk. (BS GO! Europaschool Genk)

5.2.3. DE FYSIEKE OMGEVING OPTIMALISEREN

De fysieke omgeving optimaliseren is een derde aspect van het versterken van de leer-en leefomgeving: werken aan de netheid van de omgeving, een veilige verkeerssituatie, meer speelruimte, ...

In de ouderraad van de school drukten ouders al geruime tijd hun bezorgdheid uit over de schoolbuurt. Vooral zwerfvuil en het druggebruik (openlijk dealen) vormden een doorn in het oog. De school wist niet goed welke rol ze hierin konden opnemen. Naar aanleiding van een schietincident, vlak bij de schoolpoort van een Franstalige school en een kinderdagverblijf, werd de verontwaardiging en ongerustheid groter. Echte communicatie met betrokken diensten (o.a. politie, lokale overheid) bestond er niet. Van daaruit zijn verschillende mensen in 2012 rond de tafel gaan zitten: ouders van de crèche en de scholen, leerkrachten en buurtwerkers. In de klassen zelf werd het thema met de kinderen besproken. Op basis van al dat overleg werd met een mars met spandoeken en een tweetalig lied uitdrukking gegeven aan de gevoelens van alle betrokkenen: Molenbeek leeft, Molenbeek is onze thuis en we laten ons niet afschrikken door negatieve elementen. De bevoegde politici (o.a. de burgemeester) werden aangesproken. Door deze activiteit leerden de partners elkaar beter kennen en ontstond de wil om verder aan de slag te gaan. Na de mars werden nieuwe acties gepland, bijvoorbeeld een nieuwjaarsreceptie voor alle participanten. Het buurthuis inventariseerde op dat moment voorstellen van de ouders rond buurtontwikkeling. Daarnaast organiseerde de school een buurtzoektocht met kinderen en ouders waarbij verschillende buurtorganisaties (politie, buurthuis Bonnevie, Foyer, Initiatief voor Buitenschoolse Opvang (IBO) De Verliefde Wolk, huis van culturen en sociale samenhang) worden bezocht rond thema's als zwerfvuil, regels overtreden, lawaaioverlast, ... Verder worden elementen uit deze ervaring meegenomen in de nieuwbouw. In 2012 stond een grondige renovatie gepland. In de eerste plaats wordt het gebouw omgevormd tot een passiefschool, maar daarnaast wil men het gebouw openbreken in de wijk (o.a. lokalen voor het IBO en kinderdagverblijf) en de toegankelijkheid voor externe organisaties vergroten. Men voorziet een lift en een badgesysteem voor veilige en vlotte toegang en de sporthal met douches wordt geïntegreerd in het geheel. Tot slot krijgt de benedenverdieping een transparante polyvalente zaal waar de buurt kan kennismaken met het leven in de school en met allerlei activiteiten. (Vier Winden Basisschool, Molenbeek)

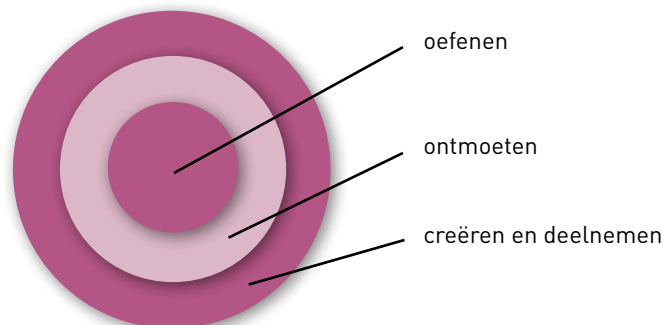
5.3. Breed leren

Breed leren gaat over de kwaliteit en de aard van de leerprocessen binnen de activiteiten die opgezet worden. Hier liggen heel wat kansen voor het verbinden van binnenschools en buitenschools leren. Breed leren is leren in complexe samenhang en op diverse manieren, op een actieve en interactieve manier, waarbij ontdekking en experimenteren centraal staat. De context is daarbij van belang: het gaat om betekenisvolle taken, contexten, waar kinderen wat ze leren kunnen toepassen, maar ook hun ervaringen kunnen uitwisselen en tonen.

Uit de bevraging van de proefprojecten (Joos e.a., 2010a) bleek dat activiteiten gericht op breed leren als succesvolle activiteiten beschouwd werden en dat daar het groeipotentieel zit. Maar daarnaast kwam breed leren vooral aan bod in projecten die reeds langer liepen en meestal in projecten die gecoördineerd werden door een school.

Binnen breed leren onderscheiden we drie gradaties: creëren en deelnemen, ontmoeten en oefenen. Deze drie gradaties van leren zijn als Russische poppetjes die in elkaar passen (Ernalsteen & Joos, 2011). Ouders kunnen betrokken worden bij deze verschillende aspecten. We gaan in op deze verschillende gradaties.

5.3.1. CREËREN EN DEELNEMEN: OUDERS ALS BRON!

Een eerste aspect van breed leren is het creëren en deelnemen. Het gaat hierbij over zelf verantwoordelijk zijn voor (een deel van) een activiteit in een maatschappelijke context. Iets produceren dat een meerwaarde voor anderen oplevert, is daarbij cruciaal.

Een voorbeeld is het project 'Verteltassen'. Ouders zijn samen met hun kinderen verantwoordelijk voor het creëren van verteltassen die andere ouders kunnen uitlenen. De verteltassen zetten in op interactief vertellen en voorlezen.

Vanuit de Brede School Brugse Poort (de zes buurtscholen, de bibliotheek, vzw Jong - Speelvogel, Uilenspel vzw, de Stedelijke Initiatieven voor Buitenschoolse Opvang (Stibo's), de kinderdagverblijven en het Inloopteam) werd een project ingediend bij de Koning Boudewijnstichting. Via het maken van verteltassen wil men ouders betrekken bij de ontwikkeling en het onderwijs van hun kind. Centraal staat taalontwikkeling, geletterdheid, wereldoriëntatie en lees- en voorleesplezier. Het sociale aspect is van belang: ontmoeting tussen ouders, organisaties en de buurt. Eén sessie werd bijvoorbeeld begeleid door een kunstenares uit de Brugse Poort. De verschillende organisaties maken samen met ouders en hun kinderen verteltassen. Verteltassen zijn tassen met een boek voor kleuters/peuters en daaraan toegevoegde materialen, opdrachten en spelletjes om de interactie bij het (voor)lezen te bevorderen.

Hoe gaat dit concreet in zijn werk? Een voorbeeld uit het Inloopteam (Integraal laagrempelige opvoedingsondersteuning) van de wijk. Het Inloopteam biedt laagdrempelige opvoedingsondersteuning aan kansarme ouders met kinderen tussen 0 en 6 jaar en zwangere gezinnen. Ze organiseert onthaal en verschillende groepsactiviteiten: gaande van spel- en ontmoetingsmomenten tot babybabbels. Centraal in de werking staat het vraaggericht werken: waar hebben ouders nood aan, wat willen ze? Ouders worden krachtgericht benaderd: zichzelf worden beschouwd als de opvoedingsdeskundige in hun gezin. Samen met andere ouders denken ze na over opvoedingsvragen- en uitdagingen.

Voor de eerste verteltassen werden vijf sessies georganiseerd. Een vijftal ouders nam deel aan de sessies, samen met hun kinderen. In een eerste sessie reflecteerden ze over wat kinderen aanspreekt, welke boekjes en welke thema's interessant zijn om uit te werken. Daarna dachten ze na over materialen en mogelijke spelletjes voor de tassen. In een volgende sessie gingen ze meteen rond drie boekjes aan de slag. Deze behandelen thema's als 'Wat eet jij?', 'tellen tot tien' en 'dieren'. In een derde sessie werkten ze samen met een kunstenaar uit de wijk. Zij begeleidde ouders in het ontwikkelen van mooie kleurplaten voor de dierenverteltas. Ouders kunnen daarna de verteltassen uitlenen.

(Brede School Brugse Poort, Gent en Inloopteam Kind en Preventie, Gent)

5.3.2. ONTMOETEN

Ontmoeten binnen breed leren betekent kennismaken met verschillende soorten mensen, groepen, situaties, beroepen en andere omgevingen. Binnen Brede Scholen kunnen ouders daarvoor als bron gebruikt worden door bijvoorbeeld talenten bij ouders op te sporen en in te zetten voor het leren (binnen en buitenschools) van kinderen en jongeren.

In de Brede School in Kolderbos werd vorig jaar gestart met activiteiten rond talenten. Buurtbewoners/ouders werden aangesproken om iets met hun talenten te doen en die te tonen. Per week werden tien talenten voorgesteld, twintig vrijwilligers deden mee. (BS GO! Europaschool Genk)

Al 9 jaar organiseert Brede School Brugse Poort, in samenwerking met Buurtbibliotheek Brugse Poort, alle buurtscholen, kinderopvang en crèches, vzw Jong en de speltheek Speelvogel, voor alle kinderen van de Brugse Poort een Vertelfestival. Dit minifestival, met als titel 'De Brugse Poort vertelt', vindt plaats in maart en loopt samen met de jeugdboekenweek. Op alle scholen wordt er verteld door ouders, oma's en opa's, leerkrachten... We nodigen ouders die graag vertellen (in hun eigen taal) uit om mee te doen. (Brede School Brugse Poort, Gent)

Ouders zijn welkom op de talentenjacht voor jongeren. Dat was de vorige keer een enorm succes. Dan zien ze kinderen op een andere manier positief bezig en op oudermomenten komen ouders meer. (Voormalige proefprojecten bevraging 2012)

5.3.3. OEFENEN

Tot slot is oefenen een derde gradatie van Breed Leren, waarbij centraal staat dat kinderen en anderen het geleerde oefenen in een concrete maatschappelijke context. Een bepaalde competentie verwerven in een levens-echte context, met een externe deskundige is van belang. Het gaat om oefengelegenheid creëren voor kinderen en jongeren zelf. Het gaat om iets specifiek (een vaardigheid, inzicht, gedragswijze) onder de knie krijgen in een relevante context.

Met ouders gaan we naar het museum en bezoeken we de tentoonstelling. Ouders verruimen zelf hun blik. Als kinderen dan later op school zelf leren over die schilder en het museum gaan bezoeken, kunnen ouders daarop inspelen en hun eigen ervaring delen. (Brugfigurenproject, Gent)

Samen met de leerkrachten van een van de scholen werd gekeken waar er nood aan was. Het onderwerp gezonde voeding bleek hoog op de agenda te staan. Daarom startten we het project 'lekkerbekken op', samen met kleuters uit de derde kleuterklas en hun ouders. Het lievelingseten van kinderen staat daarbij centraal. Op verschillende momenten in het jaar werden workshops koken georganiseerd voor kleuters en hun ouders in het Gemeenschapscentrum in Essegem. De recepten kwamen gebundeld in een vegetarisch kookboekje. (Bres, Jette)

We organiseren jaarlijks een sportdag voor vaders en kleuters. Elk jaar nemen meer vaders deel. De dag start in de eetzaal met uitleg voor de vaders: wat is de bedoeling van de sportdag, waarom is het belangrijk om te sporten, ... Ze krijgen voorbeelden van bewegingsactiviteiten die ze in de vakantie met hun kinderen kunnen doen, zoals buitenactiviteiten en balspelen, die ze dan onmiddellijk uittesten op de sportdag. We hopen dat ze daar ideeën van meenemen in de grote vakantie. Kleuterleidsters en studenten van de hogeschool begeleiden deze dag. (BS GO! Europaschool Genk)

Ouders stellen aan de Brede School soms de vraag voor het organiseren van taallessen op school. Deze taallessen worden vaak gelinkt aan het leren van hun kinderen op school, zodat ze het geleerde onmiddellijk kunnen inzetten.

Zes, zeven jaar geleden organiseerde Brusselleer lessen Nederlands op school. Vorig jaar zijn we opnieuw gestart met lessen door het Huis van het Nederlands. Dit hebben we gedaan omdat ouders opnieuw vroegen naar lessen Nederlands. We stelden de lessen open voor ouders uit de buurt wiens kinderen naar andere scholen gaan. Vorig jaar was het enkel voor ouders met kinderen op de school, nu werd een heel netwerk aangesproken. Er zijn namelijk noden bij partnerorganisaties of andere organisaties en scholen uit de wijk. Het is een specifieke oudercursus die we organiseren: het leren van Nederlands wordt gelinkt aan wat ouders nodig hebben om hun kind op schools vlak op te volgen. Cursisten bezoeken de bibliotheek, ontcijferen brieven van de school en gaan bij een juf of meester op bezoek in de klas. Door de inschrijvingsvoorwaarden worden laaggeschoolde ouders vaak doorverwezen naar Brusselleer (basiseducatie). Daardoor wordt een bepaald publiek jammer genoeg niet bereikt in de lessen. Er zijn ongeveer 12 ouders die deelnemen aan de cursus dit jaar. (Brede School Helmet, Schaarbeek)

6. Checklist voor afvaart

We verzamelden voorbeelden van hoe Brede Scholen ouders als partner betrekken bij het positief beïnvloeden van de brede leer- en leefomgeving. Op basis van alle goede praktijken die we opspoorde, stelden we een checklist op met elementen waar je best rekening mee houdt bij het opstarten van het partnerschap met ouders en het organiseren van activiteiten.

1. Neem ouders aan boord alvorens af te varen: gedeeld eigenaarschap
2. Bouw vertrouwen op
3. Vertrek in de communicatie van de noden van kinderen en jongeren
4. Expliciteer waarom je een bepaalde actie/vergadering/... belangrijk vindt
5. Hanteer verschillende communicatiekanalen
6. Bundel informatie
7. Maak zichtbaar en concreet
8. Proef van activiteiten en ontdek talenten
9. Ondersteun op vlak van inschrijvingen
10. Versterk ouders
11. Evalueer en stuur bij

6.1. Neem ouders aan boord alvorens af te varen: gedeeld eigenaarschap

Idealiter starten Brede Scholen van een contextanalyse aan de hand van de sociale kaart, om zo te verkennen wat er leeft in de omgeving waarin het samenlevingsverband zich ontwikkelt. Verder is het van belang kennis te maken met de partners in de Brede School. Een niet-georganiseerde partner zijn de ouders van de kinderen en jongeren. Voor het bepalen van de inhoud van de brede leer- en leefomgeving zijn zij een belangrijke bron (Ernalsteen e.a., 2012). Het is van belang ouders van meet af aan te betrekken in de Brede School en samen de krijtlijnen uit te tekenen. Zo benader je hen niet enkel als 'doelgroep', maar worden ze betrokken als partner. Professionele organisaties zijn zich best bewust van de machtsverhouding en besteden aandacht aan een gelijkwaardige benadering van ouders als partner.

Ouderbetrokkenheid is een van de pijlers van de Brede Schoolwerking in Gent. In alles wat binnen de Brede School gebeurt, wordt bekeken hoe ouders partner kunnen zijn. Scholen zijn voor heel veel ouders plekken waar ze vertrouwen in hebben en het onderwijs is belangrijk voor de toekomst van hun kinderen. (Brede School Brugse Poort, Gent)

6.2. Bouw vertrouwen op

Vertrouwen winnen is belangrijk. Ouders hebben vaak vertrouwen in de school (leerkrachten, maar ook als locatie) waardoor ze gemakkelijker toelaten om kinderen te laten deelnemen aan activiteiten.

We bereikten vaak dezelfde ouders. Er waren ouders die we nooit bereikten, zeker niet voor buitenschoolse activiteiten. Maar nu zorgen we ervoor dat we ouders op voorhand bezoeken, aanspreken. Zo wordt vertrouwen opgebouwd en laten ouders kinderen gemakkelijker deelnemen aan activiteiten. (BS GO! Europaschool Genk)

Het opbouwen van vertrouwen kan gebeuren door één persoon in te zetten, zoals een brugfiguur, een Brede Schoolcoördinator of een leerkracht. Uiteraard is het belangrijk om dit te laten dragen door het team en de betrokken organisaties, zodat de werkwijze, de aandacht voor het opbouwen van vertrouwen doorgetrokken wordt in alle geledingen, bij alle mensen die met ouders in contact komen.

In Gent werken we met brugfiguren. Het brugfigurenproject werd opgestart vanuit een analyse: niet alle kinderen krijgen evenveel kansen en het afstemmen tussen de schoolcultuur en cultuur van kinderen loopt niet altijd vlot. Dialoog tussen ouders en leerkracht is in het basisonderwijs een sleutel tot welbevinden, betrokkenheid en schools rendement. Om de relatie tussen school en gezinnen te verbeteren, werden brugfiguren ingeschakeld. Zij werken voor het kind samen met de school, de ouders én de buurt. Het ruimere kader wordt dus in het vizier genomen. Brugfiguren in Gent worden ingezet voor alle scholen. Middelen voor het Stedenfonds worden hiervoor aangewend, scholen kunnen op basis van SES-indicatoren een beroep doen op een brugfiguur. Gaandeweg werden brugfiguren deel van het team. Samen met het schoolteam worden actieplannen uitgeschreven met doelstellingen, alsook een evaluatieplan. Waar Brede Scholen zijn in Gent is de brugfiguur nauw verbonden met deze werking en werkt daar verbindend. Bijvoorbeeld door het organiseren van een buurtfietstocht voor leerkrachten uit de wijk (van de Brede School) om de buurt te leren kennen en de ruime leefomgeving van kinderen en jongeren te ontdekken. (Brugfigurenproject, Gent)

6.3. Vertrek in de communicatie vanuit de noden van kinderen & jongeren

Brede Scholen vertrekken van een contextanalyse en noden van kinderen en jongeren in een bepaalde wijk. Het aanbod wordt daarop afgestemd. In de communicatie duid je best dit aspect: waar hebben zij nood aan, waarom worden activiteiten georganiseerd, waarom worden ouders gevraagd om te komen? Dat alles expliciteren maakt dat de verschillende betrokkenen het gemeenschappelijke doel en belang zien.

We werken heel gericht. We kijken naar kinderen, waar heeft het kind nood aan, of waar is het kind mee bezig. En vervolgens communiceren we daarover met ouders. Het is dus niet algemeen, maar heel gericht. (BS GO! Europaschool Genk)

Wat het verschil maakt, dat is: praten, persoonlijk aanspreken, uitleg geven. Het vertrouwen van ouders groeit. En dat is wederzijds: zelf moet je zorgen dat je gemakkelijk aanspreekbaar bent, dat ze weten wie je bent, dat ze je vragen kunnen stellen. En, doordat je de kinderen goed kent, kan je ouders persoonlijk aanspreken. Bijvoorbeeld: 'jouw kind zou die activiteit graag doen of daar baat bij hebben ...' (Bres, Jette)

Ook leerkrachten sturen ouders door naar mij. En als er bijvoorbeeld plaatsen vrij zijn voor activiteiten, dan spreek ik leerkrachten aan met de vraag: aan wie denk je, voor wie is dat interessant? De leerkracht informeert de ouders en kinderen en stuurt hen door naar mij. (Brede School Helmet, Schaarbeek)

6.4. Expliciteer waarom je een bepaalde actie/vergadering/... belangrijk vindt.

Dit expliciteren is cruciaal. Vaak hebben verschillende actoren verschillende verwachtingen en/of aannames. Wanneer deze verduidelijkt worden, verdwijnen heel wat drempels.

Het is belangrijk om ouders te informeren, uit te leggen waarom bijvoorbeeld vrijetijdsactiviteiten belangrijk zijn. Er is vanuit laaggeschoolde ouders veel vraag naar huiswerkklassen. Maar wij willen hen sensibiliseren voor het belang van talentontwikkeling en proberen duidelijk te maken waarom hun kind na school niet terug 'naar school' moet... Zo zetten we in op het deelnemen aan andere activiteiten in de vrije tijd. (Brede School Helmet, Schaarbeek)

Tegelijkertijd is het belangrijk als Brede School oor te hebben voor meningen en visies van ouders. Expliciteren wil niet zeggen dat je ouders moet overtuigen van jouw visie. Het is een startpunt om in gesprek te gaan en open te communiceren.

De scouts is hier heilig. Als ik dan vraag waarom dat zo belangrijk is, word ik gechoqueerd aangekeken. Maar meestal krijg ik geen antwoord. Het is een gewoonte. Iedereen doet dat hier en daarom lijkt dat belangrijk. Bijna alle kinderen doen hetzelfde. Wat een uniformiteit, ik zie weinig originaliteit. (Yao in Van Bouchout, 2015)

6.5. Hanteer verschillende communicatiekanalen

Om ervoor te zorgen dat ouders (en anderen) geïnformeerd worden over het aanbod (op school en in de vrije tijd), hanteer je best een waaier aan communicatiekanalen. Maak een expliciete keuze voor een gediversifieerde aanpak (zie bronnenkaart in 7.5.): én gesprekjes, én sms'jes, én aankondigingen lang op voorhand én aankondigingen de dag voorheen of de dag zelf, ...

De drie scholen betrokken in de Brede Schoolwerking zijn zo verschillend. We zetten heel andere middelen in om ouders te bereiken. Op één school kondigen we alles meer op voorhand aan, gebruiken we e-mail, ... Op een andere school werken we heel concreet, spreken we ouders aan de schoolpoort aan, spelen we heel kort op de bal. (Bres, Jette)

We werken meestal met een uitnodiging met een inschrijvingsstrookje. Dan bekijken we wie ingeschreven heeft. Vervolgens spreken we ouders aan, want we willen zoveel mogelijk ouders bereiken. We gaan op huisbezoek, spreken verschillende ouders aan, sturen sms'jes of bellen eens. Extra inspanning loont. We houden een aanwezigheidslijst bij van ouders op activiteiten, zo hebben we zicht op wie waaraan deelneemt. (BS GO! Europaschool Genk)

Meer en meer ouders komen naar activiteiten. We werken op verschillende sporen: informatie ophangen op het infobord, informatie geven via leerkrachten, mensen aanspreken, ... Er zijn twee basisscholen in het Brede Schoolnetwerk. De communicatie met ouders loopt verschillend. De ene school heeft een actief oudercomité waarnaar ik veel zaken via e-mail verzend. In de andere school werken we veeleer via het aanspreken van kinderen: 'neem je mama mee en kom ermee tot bij mij als je dat een leuke activiteit zou vinden en dan kan ik het nog eens uitleggen', briefjes meegeven, soms opbellen, ... (Brede School Helmet, Schaarbeek)

We werken op verschillende manieren: aanspreken, telefoneren, de dag op voorhand een sms sturen, flyers uitdelen. We trachten de thema's van onze activiteiten zo concreet mogelijk te duiden en te formuleren; dit maakt het voor ouders begrijpelijker en interessanter. (Inloopteam Kind en Preventie, Gent)

Het gaat uiteraard niet enkel over het hanteren van verschillende communicatiekanalen, maar ook over hoe je communiceert: is het duidelijk, is het eenvoudig, is het eenduidig? In het boek 'Praten met ouders' van Rik Prenen en Maurits Wymans (Lannoo, 2014) vind je heel wat praktische tips over communicatie. Over eenvoudig schrijven vind je heel wat tips op www.wablieft.be en op www.klasse.be.

6.6. Bundel informatie

Vaak worden ouders overspoeld met flyers, brochures en informatiefolders. Hierdoor dreigt belangrijke info met aanbod voor hun kinderen wat te verdrinken. Heel wat Brede Scholen stellen een informatiebrochure op over het aanbod dat de verschillende partners in de wijk aanbieden aan kinderen en jongeren. Dit beperkt de informatie-overdosis aan flyers, papieren, ... Er wordt eenduidig gecommuniceerd: dezelfde rubrieken, vb. budget, timing, lesgevers, enzoverder komen allemaal aan bod. Enkele Brede Scholen stellen een extra informatiebundel van het vakantieaanbod op, bijvoorbeeld in de vorm van een vakantiekalender.

De verspreiding kan op verschillende manieren. De brochure wordt verdeeld via de scholen waar de kinderen extra uitleg krijgen. Ook andere partners en organisaties uit de wijk doen mee.

We maken een kalender waarin al het aanbod van Jette gebundeld wordt. Alle speelmogelijkheden en ateliers zijn erin opgenomen. Elk kind krijgt dat en er wordt extra uitleg gegeven. Daarnaast liggen deze kalenders bij verschillende partners en zij gebruiken het om informatie te geven. (Bres, Jette)

Samen met de andere Brede Schoolcoördinatoren van Schaarbeek hebben we een vrijetijdskalender gemaakt. De activiteiten van de partners worden daarin aangekondigd. We geven uitleg over alles wat vanuit de school gemakkelijk bereikbaar is (dus de grensgebieden met Schaarbeek en Evere). Partners gebruiken het als doorverwijsboek. We duiden dan met een markeerstift mogelijke interessante activiteiten voor kinderen/families aan. (Brede School Helmet, Schaarbeek)

In de Brugse Poort organiseert de Brede School elke zomer een uitgebreid vakantieaanbod voor de kinderen uit de buurt. We maken deze programmatie bekend via een vakantiekalender. De brugfiguur bekeek de kalender samen met een Engelstalige jongen uit Ghana, die sinds anderhalf jaar in Gent woont. Samen met hem werd aangeduid wat hij graag zou doen: muziek, breakdance, ... En zo vindt hij zijn weg, heeft hij een leuke vakantie gehad, vrienden gemaakt en veel Nederlands gesproken. (Brede School Brugse Poort, Gent)

6.7. Maak zichtbaar en concreet

Zorg ervoor dat wat je doet zichtbaar, transparant en volledig is in je communicatie: wat houdt de activiteit precies in, waarom komen de ouders er best naar toe, waar gaat het door, wie organiseert het, wat is een Brede School, ...

Om het aanbod bekend te maken, organiseren heel wat Brede Scholen een vrijetijdsbeurs. Het doel van deze beurs is ouders en kinderen te laten kennismaken met het vrijetijdsaanbod en met de begeleiders en de verschillende organisaties.

Een Brede School startte met het organiseren van activiteiten voor kinderen tijdens de vrijetijdsbeurs. Zo zien ouders onmiddellijk wat er bijvoorbeeld gedaan wordt in een crea-atelier, hoe begeleiders omgaan met kinderen en wat hun kinderen ervan vinden. (Bevraging voormalige proefprojecten Brede School, 2012)

Een andere school koppelt de vrijetijdsmarkt dan weer aan de openklasdag voor ouders, om zoveel mogelijk ouders te bereiken. (Bevraging voormalige proefprojecten Brede School, 2012)

Organisaties in een wijk zijn niet altijd gekend door ouders. Wanneer Brede Schoolcoördinatoren of leerkrachten doorverwijzen en hierbij heel concrete, visuele omschrijvingen kunnen geven, verlaagt dat de drempel. Gebruik daarom de logo's van de organisaties, herkenbare pictogrammen bij bepaalde activiteiten, zet kleuren in bij je communicatie, of een tekening, een cartoon, ...

Zichtbaar maken in de buurt is een vorm van informeren. In Kolderbos, werd gewerkt rond talenten. Gedurende een jaar werden op verschillende locaties in de wijk workshops georganiseerd. Foto's van deze workshops/vrijetijdsaanbod hangen nu, geprint op grote doeken, op 9 locaties in de wijk. (BS GO! Europaschool Genk)

Sommige Brede Scholen organiseren een wijkwandeling voor ouders, langs de verschillende organisaties in de wijk: welzijnsorganisaties (opvoedingswinkel, sociale dienst), open school, lessen Nederlands en vrijetijdsaanbod voor kinderen en jongeren. Door langs de organisaties te wandelen en te spreken met mensen die er werken, worden een aantal drempels weggewerkt. Ouders ontdekken wat er achter de deuren en gevels van organisaties verscholen is, ze maken kennis met het personeel en de verantwoordelijken en leren over hoe met kinderen wordt omgegaan, wat de regels zijn bij activiteiten.

6.8. Proef van activiteiten en ontdek talenten

Kinderen en jongeren laten proeven van allerlei activiteiten om hun talenten te ontdekken gebeurt op heel wat Brede Scholen. Dit kan gaan van kennismakingslessen en workshops tijdens de schooluren tot lessenreeksen op locatie. Een element bij de organisatie van deze activiteiten is het informeren en betrekken van ouders. Lessenreeksen als kennismaking voor het vrijetijdsaanbod hebben vaak tot doel om kinderen en jongeren te laten doorstromen naar het reguliere aanbod. Daarom zorgt men ervoor dat ouders kennismaken met het aanbod, uitleg krijgen over de prijzen, kennismaken met de werking, de begeleiders en de locatie leren kennen. Talenten van kinderen en jongeren ontdekken en ontwikkelen is belangrijk. Ouders worden geïnformeerd en betrokken zodat zij de talenten van hun eigen kinderen ontdekken. Via activiteiten van de Brede School worden zij versterkt.

We werken rond talenten (met de talentenarchipel, zie www.talentenarchipel.be). Na de schooluren organiseren we van 15u15-17u, tien (gratis) lessen rond een bepaald talent. Deze activiteiten zijn voor alle kinderen uit de buurt, 4 andere kinderen hebben zich ingeschreven en de meeste kinderen komen toch van deze school. Momenteel werken we rond het muziekeiland. Kinderen maken in deze lessenreeksen kennis met muziek (muziekinstrumenten leren kennen, zingen, samen spelen, liedjes maken, ...). Als slot van deze lessenreeks worden ouders uitgenodigd. Kinderen tonen wat ze geleerd hebben, vertellen wat ze gedaan hebben en of ze interesse in meer hebben. (BS GO! Europaschool Genk)

Er worden naschoolse reeksen georganiseerd waar kinderen, na schooltijd, kunnen proeven van een sport, circus, crea of muziek. De reeksen worden afgesloten met een 'toonmoment' voor de ouders. Brugfiguren motiveren ouders om hun kinderen in te schrijven voor die reeksen en naar het slotmoment te gaan. Daar kunnen de ouders zien wat de kinderen in die naschoolse reeks gedaan hebben. Bij het slot van de circusreeks werden ouders uitgenodigd en werden ze zelfs geactiveerd om een aantal circustechnieken uit te proberen. Zo konden zij zelf ervaren wat het is en waarom de kinderen het graag doen. (Brede School Brugse Poort, Gent)

We investeren heel sterk in het ontwikkelen van talenten. We zien dat heel veel kinderen uit de wijk problemen hebben met leren en door in te zetten op talenten voelen ze dat ze wél iets kunnen. En de ogen van de ouders gaan open: mijn kind heeft problemen met rekenen, maar kan heel goed tekenen of er bestaan sportclubs waar mijn kind energie kwijt kan. Het is eigenlijk toeleiden naar dingen die bestaan. (BS GO! Europaschool Genk)

6.9. Ondersteun op vlak van inschrijvingen

Heel wat barrières waar kinderen en jongeren en hun familie mee te maken hebben, houden verband met materiële en financiële problemen. Heel wat steden en gemeenten creëren voordelen, geven verschillende soorten tarieven voor families om te kunnen deelnemen aan het culturele en sociale leven. Gaandeweg zet men meer en meer in op het gemakkelijk toegankelijk maken van deze voordelen, door het afbouwen van allerhande attesten en aanvraagformulieren om in aanmerking te komen, door inschrijvingen toegankelijk te maken ...

Brede Scholen zetten vaak in op het ondersteunen van ouders om zich in te schrijven in bijvoorbeeld de reguliere academie. Informatie over inschrijvingsgeld en mogelijke kortingen wordt gebundeld. Wanneer men lessen op school organiseert, zorgt men ervoor dat ouders daar kunnen inschrijven en zich niet naar de centrale afdeling moeten verplaatsen.

In Genk is een afdeling van de academie voor beeldende kunsten gestart met ateliers op school. Ouders worden op school uitgenodigd en krijgen informatie. De school helpt ouders bij het inschrijven, de academie zelf komt naar school om alle informatie te geven over lessen, over verminderd tarief, enzoverder. Ouders hoeven zich dus niet te verplaatsen naar het centrale deel om de administratie af te werken. (BS GO! Europaschool Genk)

Toch blijft het doorstromen naar het reguliere aanbod een moeilijk punt. Elke organisatie heeft zijn eigen drempels. Ook de aanbodsijde moet maatregelen nemen. Uit onderzoek (Pulinx e.a., 2014) blijkt dat het vrijetijdslandschap voor anderstalige nieuwkomers niet transparant genoeg is, informatie versnipperd en niet laagdrempelig (vb. informatie over financiële en materiële implicaties en mogelijkheden tot ondersteuning). Daarnaast zijn er foute verwachtingen, zowel bij de nieuwkomers als bij de vrijetijdsverstrekkers. Een analyse van de eigen toegankelijkheid per organisatie is belangrijk.

6.10. Versterk ouders

Brede Scholen zetten in op opvoedingsondersteuning. Organisaties die werken op vlak van opvoedingsondersteuning kloppen aan bij scholen, omdat daar alle ouders bereikt worden. Heel wat organisaties werken - in het kader van warme overdracht - al samen om ervoor te zorgen dat kinderen voorbereid en begeleid worden in de overgang naar de kleuterschool.

Samen met een psychosociale dienst (Interval Jette) wordt een ouderontbijt op één van de scholen van onze Brede School georganiseerd. Heel wat ouders van deze school zijn kwetsbaar en ouders hebben vragen over hoe om te gaan met moeilijk gedrag van kinderen, kinderen met problemen, de communicatie met de school, ... We gaan samen met de begeleider van Interval en de GOK-leerkracht én ouders op zoek naar thema's. Op basis van die thema's organiseren we die ouderontbijten. We doen dat drie keer per jaar. We hebben ervaren dat de thema's concreet moeten zijn, eenvoudig gecommuniceerd in bijvoorbeeld een duidelijke en eenvoudige flyer. Je moet de ouders persoonlijk aanspreken aan de schoolpoort. De ouderontbijten worden telkens op woensdagochtend georganiseerd. Op maandag wordt de flyer uitgedeeld, op maandagavond staat de GOK-leerkracht aan de schoolpoort om ouders uit te nodigen. Op dinsdagochtend nodigt de GOK-leerkracht of de Brede Schoolcoördinator ouders weer uit aan de schoolpoort en op dinsdagavond doet de medewerker van Interval dat. Tot slot wordt op woensdagochtend iedereen nog eens extra aangesproken. (Bres, Jette)

In het kader van een gezondheidsproject binnen Gent Gezonde Stad organiseren wij bewegingssessies voor ouders en hun kinderen in samenwerking met 2 studenten van Hogeschool West-Vlaanderen. Zij volgen de opleiding 'Sport en beweging' en werken samen met het Inloopteam deze sessies inhoudelijk uit. De bewegingssessies zijn laagdrempelig en hebben als doel ouders te inspireren om thuis meer te bewegen via leuke opdrachten en spelletjes. (Inloopteam Kind en Preventie, Gent)

Brede Scholen focussen vaak op lees- en vertelplezier bevorderen bij kinderen/jongeren en hun ouders. Er wordt ingezet op plezier bij kinderen en ouders en tegelijkertijd op het ontwikkelen van competenties.

Boek op Bezoek is een project van de Bibliotheek Gent en Brede School Gent. Reeds acht jaar loopt het project in de Brede School Brugse Poort. Vrijwilligers gaan voorlezen bij de oudste kleuters thuis, van november tot de paasvakantie. Vrijwilligers lezen minimum 10 keer, ongeveer een half uur, voor bij het kindje thuis. Het project wil kinderen het plezier van verhalen, boeken, taal en de bibliotheek laten ontdekken. Het project loopt ondertussen in 7 wijken waar een Brede School en een buurtbibliotheek is. De brugfiguren en de kleuterleerkrachten selecteren de voorleeskinderen uit de derde kleuterklas. Het zijn kinderen bij wie voorlezen niet zo vanzelfsprekend is. De brugfiguur spreekt de ouders aan en brengt samen met de vrijwilliger een eerste bezoekje bij het gezin. De contactpersoon tijdens het project is de brugfiguur. Door thuis voor te lezen, worden ouders bij het voorlezen betrokken, zien zij dat kinderen genieten van voorlezen, worden zij gestimuleerd om in hun eigen taal aan de kinderen voor te lezen en leren de ouders de weg naar de bib kennen. Naast de positieve ervaring voor de kinderen bevordert het project de sociale cohesie in de wijk. Vrijwilligers leren door dit project nieuwe, vaak anderstalige bewoners kennen. Soms worden de vrijwilligers echte vertrouwenspersonen voor het gezin. Als slot wordt er in de wijkbibliotheek een feestje georganiseerd voor de families en de voorlezers, wat de drempel naar de bib verlaagt. (Brede School Brugse Poort, Gent)

Bij het versterken van ouders is het belangrijk te vertrekken van hun wensen en noden en niet van de 'door de betrokken professionele organisaties gepercipieerde noden'. Door het aanbod goed af te stemmen op wat ouders zelf aangeven, zelf willen organiseren is er sprake van partnerschap.

6.11. Evalueer en stuur bij

Gericht evalueren is een aandachtspunt. De actie, werkwijze, communicatiestrategieën van de ene periode/school/organisatie/groep zijn niet noodzakelijk succesvol in een andere periode of bij een andere school/organisatie/groep. Schoolpopulaties veranderen, noden van ouders veranderen ... De vinger aan de pols houden is de boodschap.

Ouders van één van de drie scholen signaleerden in de bevraging (zie hoger, VIP-traject) dat ze graag een oudercafé wilden. Ze wisten niet dat de school er al één organiseerde. Daarom werd samen met de school opnieuw nagedacht over de communicatie: hoe informeren we ouders? Verschillende kanalen worden aangesproken: een briefje in de boekentas, foto's in de klas ophangen van kinderen, kinderen uitleg geven, aan de schoolpoort informeren, ... (Bres, Jette)

Noden veranderen. Ouders veranderen, de noden in een buurt veranderen, ... Vroeger waren de meeste ouders van Turkse afkomst, maar nu zijn er heel veel verschillende nationaliteiten. Daardoor moet je weer nadenken over hoe je momenten organiseert: de talen, de achtergronden van ouders zijn diverser. (Brugfigurenproject, Gent)

Vroeger kloegen we eerder over wat er niet lukte bij onze activiteiten, dat we ouders niet bereikten. Terwijl nu denken we, hoe kunnen we ouders betrekken bij activiteiten die we organiseren: infosessies, infoavonden, activiteiten met kinderen, ... En dat blijkt een duidelijke meerwaarde te hebben: het is niet enkel over, maar samen. Vroeger, bij een infonamiddag over belonen, was het enkel de leerkracht, terwijl nu is het samen met een externe medewerker en de ouders dat thema's behandeld worden. Dus op vlak van activiteiten is er wel wat veranderd. (Uit bevraging proefprojecten 2010)

Brede Scholen geven aan dat er geen pasklaar antwoord is op het uitbouwen van een partnerschap met ouders. Ouders binnen Brede Scholen zijn geen homogene georganiseerde groep. Daar komt bij dat de toenemende diversiteit voor heel wat veranderingen zorgt in een wijk, een straat, een school. Dat wat vroeger werkte, kan dit jaar geen goede actie meer zijn om de diversiteit aan ouders te bereiken. Daarom is het belangrijk in het uitstippen van een traject de bakens te durven verzetten en niet vast te houden aan de oorspronkelijk vastgelegde koers. Soms kom je daardoor in woelige wateren terecht.

7. Extra lading: inspirerende methodieken en een partnerschapsmodel

In dit hoofdstuk bundelen we een aantal methodieken die je als Brede School kan gebruiken om te werken rond partnerschap met ouders. De methodieken zijn als volgt beschreven:

- **Doel**
- **Voor wie:** hier geven we aan wie de methodiek kan inzetten.
Tip: idealiter betrek je uiteraard ouders. Zorg er dan voor dat je in de planning rekening houdt met momenten waarop ouders kunnen deelnemen.
- **Tijd:** de voorziene tijd is indicatief. Het hangt samen met de groep waarmee je werkt, hoe uitgebreid je het onderwerp wil behandelen, ...
- **Hoe:** het verloop van de methodiek.
- **Materiaal:** een lijstje van materiaal dat je nodig hebt.
- **Verloop:** stap voor stap hoe je de methodiek aanpakt en uitlegt.
- **Voor de begeleider:** tips.

Overzicht methodieken:
7.1. Hoe communiceren wij met ouders?
7.2. Verwachtingen expliciteren bij een actie
7.3. Succeservaringen bundelen
7.4. Reflectie aan de hand van Triple-Self
7.5. Bronnenkaart Partnerschapsmodel

7.1. Hoe communiceren wij met ouders?

DOEL:

Analyseren van de wijze waarop de verschillende partners van de Brede School communiceren met ouders/gezinnen/families.

VOOR WIE:

Een kerngroep van partners van de Brede School.

TIJD:

2 uur

HOE:

Partners van de Brede School brengen aan de hand van continua (zie stap 1) in kaart hoe ze communiceren met ouders. Je besteedt aandacht aan de wijze waarop en de onderwerpen waarover met ouders gecommuniceerd wordt. Het is de bedoeling dat de verschillende werkwijzen geëxpliciteerd worden, zonder er een waardeoordeel aan te koppelen.

MATERIAAL:

Bronnenkaart 7.5. Een partnerschapsmodel

VOOR DE BEGELEIDER:

Je kan de opdracht op voorhand geven, zodat kernleden in hun eigen organisatie samen met een team bekijken hoe gecommuniceerd wordt met ouders. Dan kun je op deze vergadering onmiddellijk van start gaan met de analyse. Een andere werkwijze is het uitdiepen van één insteek.

VERLOOP:

Stap 1: duid in onderstaande tabel per partner van de Brede School aan op welke wijze met ouders gecommuniceerd wordt

In bronnenkaart 7.5. vind je achtergrondinformatie over de verschillende insteken. Als ondersteuning vind je in de tabel enkele richtvragen. Geef zoveel mogelijk concrete voorbeelden van communicatiewijzen die jouw organisatie toepast.

Insteek 1:	Klassiek	Divers
	<i>Werk je met brieven?</i>	<i>Werk je op verschillende wijzen? Zo ja, welke? Brieven/telefonisch contact/tolken/ sms'en/aanspreken aan de schoolpoort</i>
Insteek 2:	Rechtstreeks	Onrechtstreeks
	<i>Communiceer je rechtstreeks met ouders?</i>	<i>Communiceer je onrechtstreeks met ouders? Wie is die tussenpersoon? Familieleden/tolken/brugfiguur/ Brede Schoolcoördinator/...</i>
Insteek 3:	Formeel	Informeel
	<i>Communiceer je op vaste vergaderingen met ouders over de werking van de organisatie? Liggen deze vaste momenten lang op voorhand vast?</i>	<i>Communiceer je op informele wijze met ouders? Aan de schoolpoort, op activiteiten, voor- of naschools?</i>
Insteek 4:	Doelgroepouders	Alle ouders
	<i>Communiceer je op specifieke wijze voor bepaalde groepen ouders? Is het één specifieke groep of zijn het verschillende groepen?</i>	<i>Richt de communicatie zich op alle ouders? Communiceer je met alle ouders hetzelfde op dezelfde wijze?</i>
Insteek 5:	Probleemgericht	Positief
	<i>Zet je communicatie op als er een probleem is? Op welke momenten communiceer je? Wie is betrokken?</i>	<i>Communiceer je positief en constructief met ouders? Bijvoorbeeld over talenten van kinderen/jongeren, interessedomeneinen, hun deelname aan activiteiten?</i>
Insteek 6:	Adhoc	Gericht op verandering
	<i>Betrek je ouders wanneer partners een nood ervaren? Betrek je ouders wanneer er een probleem is?</i>	<i>Betrek je ouders systematisch bij de werking van de organisatie? Zijn ouders bevraagd bij de start? Spreek je ouders op regelmatige basis aan?</i>

Stap 2: bespreking van de verschillende communicatie-overzichten

Bespreek de verschillende overzichtstabellen. Je kan dit in eerste instantie doen door te vergelijken: waar hebben de verschillende partners de meeste voorbeelden kunnen geven? Zijn er gelijkenissen/verschillen?

Stap 3: stroomlijning

Op basis van de overzichtstabellen bekijk je op welke vlakken (thema's) en op welke wijze met ouders gecommuniceerd wordt in het kader van de Brede School.

Bepaal in eerste instantie enkele thema's van de Brede School waarover je in communicatie gaat met ouders. Bespreek vervolgens per thema de aanpak: hoe gebeurt het nu, hoe willen we het in de toekomst realiseren? In een volgende stap kan je alle ouders betrekken om na te gaan wat voor hen werkt.

7.2. Verwachtingen expliciteren bij een actie

DOEL:

- Expliciteren van verwachtingen bij een actie.
- Opzetten van een bijhorende communicatiestrategie.

VOOR WIE:

Organisatoren die een actie opzetten in het kader van de Brede School en daarbij ouders aanspreken. Idealiter zijn enkele ouders betrokken.

TIJD:

2 uur

HOE:

Partners van de Brede School analyseren de actie en expliciteren verwachtingen.

MATERIAAL:

Flappen en stiften.

VOOR DE BEGELEIDER:

Brede Scholen hebben heel wat doelen met daaraan acties gekoppeld. Voor het slagen van een actie is het belangrijk dat je je verwachtingen goed expliciteert. In deze methodiek besteden we daar aandacht aan.

VERLOOP:

Stap 1: presentatie van het doel en de daaraan gekoppelde actie

Stel de actie die de Brede School opzet uitgebreid voor. Wat is het doel? Waarom zet je de actie op? Hoe zet je de actie op om dit doel te verwezenlijken?

Stap 2: breng verwachtingen in kaart

Verdeel de deelnemers in verschillende groepen. Deze groepen stel je homogeen samen, deelnemers zitten samen per partnerorganisatie (waaronder ouders). Elke groep krijgt een blad en schrijft daarop de verwachtingen. Per kolom gebruik je een ander blad.

Verwachtingen	m.b.t. activiteit in het algemeen	m.b.t. betrokken organisaties	m.b.t. kinderen en jongeren	m.b.t. begeleiders van de activiteit	m.b.t. ouders
Vooraf					
Tijdens					
Na					

Verwachtingen zijn zeer ruim: wat verwacht je dat de verschillende actoren doen vooraf-tijdens-na de activiteit? Wat verwacht je van de betrokken organisaties (een afgevaardigde sturen, reclame maken, ...), de activiteit, de begeleiders van de activiteit, de kinderen en jongeren, de ouders (vb. kind komen brengen, actief deelnemen, input, ...).

Stap 3: verwachtingen vergelijken

Cluster de verschillende verwachtingen: leg de resultaten van de verschillende groepen samen.

Dus: alle A4'tjes van verwachtingen over activiteit; de A4'tjes met verwachtingen m.b.t. kinderen en jongeren, enz.

Stel vervolgens heterogene groepen samen. Elke groep bekijkt een andere verwachting. Op basis daarvan stelt elke groep een communicatieplan op: hoe gaan we deze verwachting communiceren en/of ervoor zorgen dat de betrokkenen dit weten? Uiteraard kan je bepaalde verwachtingen in vraag stellen: is dit een gedeelde verwachting of niet, is het een realistische verwachting, ...

Stap 4: communicatieplannen onder de loep

Overloop in groep de communicatieplannen. Hang een grote flap vooraan. Noteer daar de gemeenschappelijke elementen (dus voor alle groepen samen) en de specifieke communicatieacties.

Bundel het geheel en maak afspraken: wie is verantwoordelijk waarvoor en hoe volgen we dit op, hoe evalueren we dit?

7.3. Succeservaringen bundelen

DOEL:

- Bundelen van succeservaringen m.b.t. partnerschap met ouders.
- Delen van expertise.

VOOR WIE:

Alle partners of een selectie van betrokkenen die expertise hebben.

TIJD:

1 uur

HOE:

De partners beschrijven succeservaringen m.b.t. partnerschap met ouders en analyseren wat maakt dat het partnerschap werkt.

VOOR DE BEGELEIDER:

Cruciaal voor deze activiteit is het selecteren van succeservaringen en/of personen die heel wat expertise hebben op vlak van het opbouwen van een partnerschap met ouders. Dit vergt enige voorbereiding: de cases moeten immers voorgesteld worden. Idealiter betrek je uiteraard ouders.

VERLOOP:

Stap 1: presentatie van de succeservaringen

Verdeel de verschillende deelnemers in zoveel groepen als er getuigenissen van succeservaringen zijn. De deelnemers luisteren in groep naar een case. Elke deelnemer heeft recht op het stellen van drie vragen bij de presentatie.

Stap 2: analyse per groep

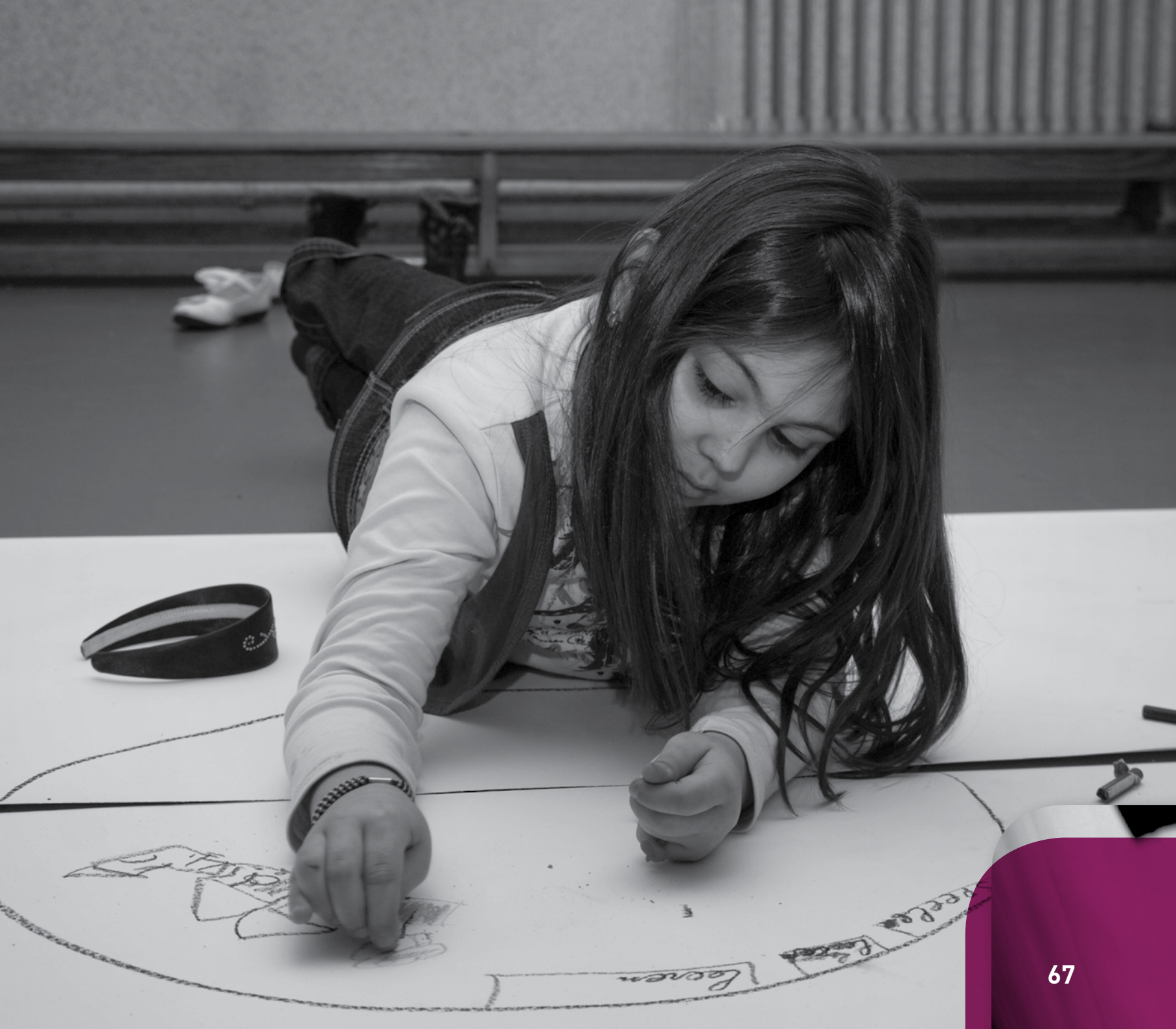
Duid in elke groep een woordvoerder en verslaggever aan. Zij zullen in stap 3 de case én de analyse presenteren.

Elke groep krijgt vervolgens als opdracht te analyseren waarom het partnerschap met ouders in de voorbeelden een succes is. Elke groep krijgt twee vraagkaarten om extra vragen te stellen aan de presentator van de case.

De verschillende groepen maken per case een overzicht van verschillende factoren van succes.

Stap 3: presentatie in plenum

Laat elke groep (de woordvoerder en verslaggever) de case presenteren. Ze leggen eerst uit wat de case is en vervolgens vatten ze samen wat volgens hen succesfactoren zijn voor het partnerschap met ouders.

Stap 4: formuleren van aandachtspunten

Op basis van de verschillende presentaties breng je de succesfactoren samen. Deze succesfactoren vormen het raamwerk waarbij je komende acties binnen de Brede Schoolwerking bekijkt. Zo benut je en deel je expertise binnen de Brede School.

7.4. Reflectie aan de hand van Triple-Self (Kane, 2013)

DOEL:

Ontwikkelen van een frisse, objectieve kijk op de eigen werking.

VOOR WIE:

Partners van de Brede School die de werking m.b.t. ouders onder de loep willen leggen. Idealiter zorg je ervoor dat ouders uitgenodigd worden (als niet-georganiseerde partner).

TIJD:

Een workshop van één dag.

HOE:

Aan de hand van de 'Triple Self Diagnosis' gaan we op verkenning naar wat groepen of organisaties doen. De focus is het partnerschap met ouders. Je onderzoekt drie dimensies van de praktijk: (i) concept, (ii) context en (iii) eigenlijke praktijk.

Deze methodiek ontdekten we in Steel, De Brauwere, Verschelden & De Visscher (2014) en biedt mogelijkheden voor het in kaart brengen van verschillende perspectieven. We pasten de beschrijving van deze methode zoals beschreven in Kane (2013) aan.

MATERIAAL:

Stiften, A4-papier (4 bladen per deelnemer), posters.

VOOR DE BEGELEIDER:

Deze methodiek bestaat uit verschillende stappen. Per stap geven we enkele wenken voor de begeleiding ervan.

VERLOOP:

Stap 1: wat denk je dat je doet?

In het eerste deel zoek je uit wat mensen binnen een organisatie denken dat ze doen op vlak van het werken aan een partnerschap met ouders. Deze eerste stap starten we met een brainstorm.

Individuele oefening

- Elke deelnemer krijgt vier blanco A4-bladen
- Laat de deelnemers kort (een viertal minuten) nadenken over de 4 belangrijkste dingen die ze proberen te bereiken (de doelen) in hun groep/organisatie op het vlak van het creëren van een partnerschap met ouders.
- Elke deelnemer schrijft per A4-blad één doel op.

Verdeel de deelnemers vervolgens in groepen van 4 à 5 personen.

- Geef elke groep 16 tot 20 A4-bladen en leg deze open op de grond.
- De groepsleden krijgen een aantal minuten de tijd om deze te lezen.
- Vervolgens krijgt elke groep volgende opdracht: categoriseer de verschillende doelen. Teken een tabel met kolommen en schrijf in elke kolom bovenaan welke categorie het is. Kleef vervolgens de met die categorie corresponderende bladen erbij.

Plenum

- Hang de posters van de verschillende groepen aan de muur.
- De deelnemers krijgen de kans om rond te lopen en de resultaten van de verschillende groepen te bekijken.
- De begeleider stelt vervolgens in plenum een aantal (kritische) vragen:
 - Zien we verschillen/gelijkenissen wanneer we de overzichten van de verschillende groepen bekijken?
 - Zijn er verschillen op vlak van categorisering?
 - Hoe kunnen we de verschillen verklaren?
 - Zijn er inconsistenties?
 - Zijn er doelen die conflicteren met andere doelen?
 - Zijn er bepaalde categorieën waar veel/weinig doelen bij hangen?

Voor de begeleider: op het niveau van de classificatie is de discussie belangrijker dan het resultaat, er zijn immers geen foute of juiste antwoorden. Op het einde van deze oefening is het de bedoeling om in kaart te brengen wat de groep als geheel denkt te doen, ook al zijn er zaken bij die niet consequent lijken te zijn.

Stap 2: analyseren van de context

In deze stap beschrijven deelnemers de (sociale) context waarin ze werken.

Verdeel de deelnemers in groepen van 4 à 5 personen. Verdeel volgens het soort organisatie of de rol die ze binnen een organisatie bekleden. Elke groep brainstormt over de hoofdelementen van de context. Dit kan politiek, economisch, cultureel, op organisatievlak, ... zijn. Alles wat ze belangrijk vinden, kan aan bod komen.

Poster-oefening

- Doel: elke groep maakt een grafische, symbolische representatie van hun blik op het partnerschap met ouders, bekeken vanuit de eigen organisatie/Brede School. Deze representatie wordt voorgelegd aan de grotere groep voor discussie en analyse.

- Brainstorm in groep over het thema. Bekijk in groep hoe je de ideeën van de groep kan weergeven in een tekening/een schets.
- Kies als groep één tekening/weergave en zet die op de poster.
- Elke groep presenteert de poster aan de andere groepen. De groep toont enkel de poster. De deelnemers van de andere groepen (a) beschrijven en (b) interpreteren wat ze zien.
- Vervolgens geeft de groep die de poster maakte de eigen verklaring aan de andere groepen.

Voor de begeleider: de kleine groepen interpreteren de context vaak op verschillende manieren, sommige groepen benadrukken het lokale, andere het nationale aspect. De begeleider stelt vragen om een diepere analyse te verkrijgen:

- Waarom zijn er verschillende interpretaties?
- Zijn de interpretaties complementair of contradictorisch?
- Zou een groep veranderingen willen aanbrengen op basis van de commentaren?

Stap 3: analyse van de eigenlijke praktijk

In deze stap gaan we weer aan de slag in kleine groepen. De deelnemers noteren wat ze doen in de organisatie (in tegenstelling tot wat ze denken wat ze doen). Het gaat hier dus over concrete activiteiten die deelnemers uitvoeren m.b.t. het uitbouwen van een partnerschap met ouders.

- Verdeel de groepen zo dat mensen met eenzelfde takenpakket bij elkaar zitten.
 - De deelnemers noteren waar ze in hun dagelijkse praktijk mee bezig zijn.
 - Dit geheel wordt geclusterd.
- Bespreek in plenum en hang de acties van de eigenlijke praktijk bij elkaar.

Voor de begeleider: bespreek in plenum of er bepaalde activiteiten veel/weinig voorkomen. Waar worstelen deelnemers mee? Zijn er aspecten die moeilijk te verwezenlijken zijn? Wat zijn hindernissen/drempels?

Tip: je kan dit omdraaien en ouders bevragen over wat ze denken dat de organisaties doen op vlak van het uitbouwen van een partnerschap met ouders. Dit kan dan een startpunt zijn om de eigen praktijk te analyseren.

Stap 4: concept – context en actuele praktijk

In een laatste stap brengen we de analyses van de drie domeinen (concept, context en actuele praktijk) samen.

Leg het resultaat van stap 1 en stap 3 naast elkaar.

- Zijn er doelen waaraan geen acties gekoppeld worden?
- Zijn er acties die je onderneemt die niet corresponderen met doelen geformuleerd in 1?

In het geheel:

- Wat wordt er over drie domeinen gezegd?
- Waar zijn er conflicten?
- Wat zijn inconsistenties en inconsequenties?
- Waar zijn er knopen die je moet ontwarren?

Het resultaat van deze oefening is een startpunt om het partnerschap met ouders verder uit te bouwen en/of concreet te maken. Het is daarbij belangrijk om zicht te krijgen op wat men wil verwezenlijken (de doelen) en wat men eigenlijk doet. De context speelt daarbij uiteraard een belangrijke rol.

7.5. Bronnenkaart: een partnerschapsmodel

Het Steunpunt Diversiteit & Leren ontwikkelde een conceptueel model voor een partnerschap tussen school, leerling en ouders (Morreel e.a., 2012). Dit model werd uitgewerkt in opdracht van het Onderwijscentrum Brussel (Vlaamse Gemeenschapscommissie). Het biedt een kader om een partnerschap uit te bouwen tussen leerling, ouders en school.

Je vindt hier een korte beschrijving van het kader. Je kunt dit kader gebruiken als leeswijzer bij de voorbeelden in deze publicatie. We maakten bij enkele onderdelen van dit kader een vertaalslag naar Brede School.

Wil je meer weten, lees dan “Van eiland tot wij-land. Inspiratiegids voor een goede samenwerking tussen ouders en secundaire scholen” (De Mets, 2013).

EEN PARTNERSCHAPSMODEL

Het partnerschapsmodel vertrekt van drie actoren: de ouder, de school en de leerling. Zij spelen alle drie een rol in het maximaliseren van ontwikkelingskansen voor kinderen en jongeren.

DRIE PIJLERS ONDERSTEUNEN HET PARTNERSCHAPSMODEL

Pijler 1: Maximale ontwikkelingskansen als doel

Een eerste pijler stelt het doel centraal: het realiseren van maximale ontwikkelingskansen voor kinderen en jongeren. Een gemeenschappelijk doel realiseren is een voorwaarde voor het effectief werken aan die ontwikkelingskansen. Brede Scholen zetten in op die maximale ontwikkelingskansen, in de vrije tijd en op school. Een heel ruim doel wordt dus voorop gesteld. Uit bevragingen van Brede Scholen blijkt dat wanneer de verschillende partners een win-win ervaren, de samenwerking meer kans op slagen heeft (Joos e.a., 2010a).

Pijler 2: Acties

Een tweede pijler betreft de acties die je opzet om het partnerschap uit te bouwen. Bij het opzetten van deze acties kan je rekening houden met verschillende insteken. Het zijn keuzes die je maakt bij de aanpak, bijvoorbeeld: spreek je ouders rechtstreeks aan of werk je met een tussenpersoon? Het zijn geen waardeoordelen. In de verschillende insteken werken we met 'spanningsvelden', die op een continuüm heel verschillende werkwijzen tegenover elkaar zetten. Maar de verschillende insteken geven keuzes aan, waar je je best bewust van bent bij het opzetten van acties.

* *Insteek 1: Contact: klassiek/divers*

Een eerste spanningsveld situeert zich op de wijze waarop het contact tussen de Brede School en de ouders en kinderen/jongeren verloopt. Is dit eerder op een klassieke wijze (bijvoorbeeld brieven) of communiceer je op gediversifieerde wijze (aanspreken, sms, ...)? In het kader van het wegwerken van drempels in de Brede School (verbreden), stellen we vast dat heel veel Brede Scholen hier actief werk van maken.

* *Insteek 2: Rechtstreeks/onrechtstreeks*

Een tweede insteek bekijkt of er rechtstreeks contact is met ouders, kinderen/jongeren en Brede School of er via tussenpersonen wordt gewerkt. Brede Scholen werken vaak met een specifieke Brede Schoolcoördinator. Vaak wordt die dan het aanspreekpunt voor alle activiteiten die in het kader van de werking worden uitgewerkt en voor de persoonlijke contacten met ouders. Als 'figuur' van de Brede School heeft de coördinator vaak al vertrouwen gewonnen en opgebouwd, zodat op den duur mensen hun weg naar hem/haar vinden.

Voor het leren tijdens de lesuren in de klas, is de leerkracht vaak de contactpersoon. Al werken sommige scholen met brugfiguren, die dan de link leggen tussen school, ouders en de buurt. Verder zijn er nog andere personen die een rol kunnen spelen: vrienden, andere moeders, de imam, ... Uiteraard heeft het onrechtstreeks communiceren enkele valkuilen. Zo wordt de boodschap niet altijd op dezelfde wijze doorgegeven als initieel bedoeld of kan een tussenpersoon juist afstand creëren.

* *Insteek 3: Formeel/informeel*

Formele contacten zijn contacten georganiseerd op vastgelegde momenten, of op afspraak met de betrokkenen. Het onderwerp van die contacten ligt vaak op voorhand vast. Daarnaast zijn er tal van mogelijkheden om informeel ouders, kinderen en jongeren aan te spreken: aan de schoolpoort, tijdens bepaalde evenementen, ...

In de voorbeelden van de Brede Scholen blijkt duidelijk dat ze op alle vlakken inzetten. Het is een én-én-verhaal: én formele momenten én informele momenten. Deze twee aspecten versterken elkaar. Wanneer ouders zich welkom voelen en ervaren dat de Brede School heel wat organiseert voor hun kinderen, hebben ze vertrouwen en maakt het voor hen gemakkelijker om aan te sluiten bij formele(re) momenten.

** Insteek 4: Doelgroepouders – alle ouders*

In werkingen, zeker binnen Brede School, worden soms doelgroepen afgebakend voor een specifieke aanpak. Anderzijds zijn er veel stemmen die opgaan voor het inclusief werken: via een gediversifieerde aanpak op iedereen inzetten. Bij het afbakenen van 'doelgroepen' is het belangrijk om goed na te denken wat maakt dat mensen tot een doelgroep behoren. Vaak worden de klassieke categorieën gehanteerd zoals allochtoon, migrant, kansarm, nieuwe migranten, Turken, ... Wanneer je evenwel verder kijkt, blijkt dat die etiketten niet altijd de lading dekken van het individu. Stigmatisering en stereotypering is dan het gevaar. Daarom kan je je best bewust zijn van die etiketten en naar ruimere kenmerken kijken. Daarnaast is, afhankelijk van het onderwerp, de doelgroep anders. Een doelgroep van ouders is bijvoorbeeld ouders met een peuter van twee jaar die in de neen-fase zit, of ouders die vinden dat in de wijk iets gedaan moet worden aan speelruimte, ...

** Insteek 5: Probleemgericht versus positief*

Wanneer je communicatie opzet tussen bijvoorbeeld ouders en school, start dat vaak vanuit een nood, of vanuit een negatief gedrag van een leerling dat ingeperkt moet worden. Dit is een probleemgerichte aanpak. Een positieve aanpak vertrekt dan weer vanuit een positieve, constructieve of toekomstgerichte actie. Belangrijk is om na te denken over de wijze waarop je problemen aanpakt en over de algemene wijze waarop je met ouders en kinderen/leerlingen omgaat. In een Brede School bekijk je best hoe je over de werking communiceert en hoe je er ouders bij betreft.

** Insteek 6: Ad-hocacties versus gericht op vernieuwing versus geïntegreerd in het beleid*

En tot slot kan je het onderscheid maken tussen ad-hocacties en acties die opgezet worden op langere termijn. Op langere termijn moet je inzetten op het ontwikkelen van een gemeenschappelijke visie en basishouding.

Pijler 3: Percepties, verwachtingen en engagementen

Deze pijler gaat over wat onderliggend is aan een partnerschap. Het gaat over het expliciteren van percepties, verwachtingen en engagementen.

** Percepties en verwachtingen*

Hier gaat het over de spanning tussen de *wens* om te participeren en betrokken te zijn versus de mogelijkheden om effectief te *kunnen* participeren en betrokken te zijn. Veel drempels en/of barrières staan tussen de wil en de mogelijkheid: taalbarrière, problemen thuis, werksituatie, ... Aan de kant van de Brede School kunnen er drempels en/of barrières zijn. De verschillende actoren hebben verwachtingen en percepties die ze niet uitspreken. Deze impliciete verwachtingen en percepties zorgen vaak voor onduidelijkheid en onbegrip, daarom worden ze best geëxpliciteerd.

BOUWSTEEN 1

Partnerschap

Driehoeksverhouding

BOUWSTEEN 2

De Drie Pijlers

Eerste pijler

Doel: maximale ontwikkelingskansen

Tweede pijler

Acties voor een krachtige leeromgeving:

INSTEEL 1 - Contact: klassiek - divers
INSTEEL 2 - Onrechtstreeks - rechtstreeks
INSTEEL 3 - Formeel - informeel
INSTEEL 4 - Doelgroepouders - alle ouders
INSTEEL 5 - Probleemgerichte insteek - positieve insteek
INSTEEL 6 - Adhoc - geïntegreerd in beleid

Derde pijler

Percepties en verwachtingen

- over eigen willen en kunnen
- over andermans willen en kunnen

Engagementen

- in de thuiscontext
- op school

BOUWSTEEN 3

Noodzakelijke voorwaarden

In de spiegel kijken
Eigen referentiekader in vraag stellen

Ken uw ouders (en hun kinderen)!
Breed verkennen

Diversiteit als meerwaarde

Draagvlak

Basishouding

* *Engagementen*

Een Brede School zet in op maximale ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren in de vrije tijd én op school. Engagementen in die verschillende sferen komen dan naar boven in de samenwerking:

- Betrokkenheid thuis: bijvoorbeeld huiswerk ondersteunen, interactie stimuleren, naar de bibliotheek gaan;
- Betrokkenheid op school: bijvoorbeeld participatieraden, meehelpen op feesten, assisteren bij activiteiten, zelf;
- Betrokkenheid in de Brede School: mee nadenken over doelen, zelf acties opzetten, kinderen laten deelnemen aan vrijetijdsaanbod, ...

Er zijn dus heel veel mogelijkheden van engagementen van ouders, brede school en kinderen/jongeren. Belangrijk is te vertrekken van de betrokkenen zelf en dan te bepalen welke engagementen ze kunnen opnemen.

Gelijkwaardigheid tussen partners is een voorwaarde. Dat wil niet zeggen dat partners gelijk zijn - organisaties hebben bepaalde opdrachten, doelen en middelen - maar wel dat elke partner ernstig genomen wordt (Ernalsteen e.a., 2012).

Bronnen

- Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (1989).
- Bellens, K. & De Fraine, B. (2012). *Wat werkt? Kenmerken van effectief basisonderwijs*. Leuven: Acco.
- Berk, L. E. & Roberts, W. (2009). *Child development* (3rd Canadian ed. ed.). Toronto: Pearson Allyn and Bacon.
- Blank, M. J., Melaville, A. & Shah, B. P. (2003). *Making the Difference. Research and Practice in Community Schools*. Washington: Coalition for Community Schools.
- Blaton, L. (2014). Vensterscholen in Groningen. *Nieuwsbrief Brede School*.
- Blaton, L. & Van Avermaet, P. (2012). Proefprojecten Brede School - drie jaar later: een stand van zaken. Onuitgegeven rapport. Gent: Steunpunt Diversiteit & Leren.
- Bouverne-De Bie, M. (2005). Het OCMW en het recht op maatschappelijke dienstverlening. In J. Vranken, K. De Boyser, & D. Dierckx (Eds.), *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2005* (pp. 203-2016). Leuven: ACCO.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Claassen, A., Knipping, C., Koopmans, A. & Vierke, H. (2008). Variatie in brede scholen en hun effecten. Nijmegen: ITS.
- General comment No. 17 (2013) on the right of the child to rest, leisure, play, recreational activities, cultural life and the arts (art. 31) (2013).
- Coppens, S. (2014). Wie speelt er mee? Vrijtijdsparticipatie in Brussel van kinderen en jongeren in armoede. Brussel: Jeugd in Brussel vzw.
- Coussée, F. & Roets, G. (2011). Vrijtijdsbeleving van kinderen in armoede. Gent: Vakgroep Sociale Agogiek, Universiteit Gent.
- Cummings, C., Dyson, A., Muijs, D., Papps, I., Pearson, D., Raffo, C., Tiplady, L., Todd, L. & Crowther, D. (2007). *Evaluation of the Full Service Extended Schools Initiative: Final Report*. Manchester: University of Manchester.
- Cummings, C., Dyson, A. & Todd, L. (2011). *Beyond the School Gates. Can Full Service and Extended Schools overcome Disadvantage?* London and New York: Routledge.
- De Mets, J. (2013). *Van eiland naar wij-land. Inspiratiegids voor een goede samenwerking tussen ouders en secundaire scholen*. Gent: Stad Gent.
- Dyson, A., Kerr, K. & Wellings, C. (2013). *Developing Children's Zones for England? What's the Evidence?* London: Save the Children.

- Dyson, A. & Robson, E. (2001). Schools, Families and Communities in the United Kingdom. In M. Valkestijn & G. Van de Burgwal (Eds.), *New opportunities for children and youth*. Utrecht: NIZW Uitgeverij.
- Emmelot, Y., van der Veen, I. & Ledoux, G. (2006). De brede school: kenmerken, verwachtingen en mogelijkheden. *Pedagogiek*, 26(1), 64-81.
- Epstein, J. L. (1995). School/Family/Community Partnerships: Caring for the Children We Share. *Phi Delta Kappan*, 76(9), 701-712.
- Ernalsteen, V., Blaton, L. & Joos, A. (2012). *Starten met een Brede School. Stappen en aandachtspunten*. Gent: Steunpunt Diversiteit & Leren.
- Ernalsteen, V., Desmedt, E. & Nicaise, I. (2008). It takes a village to raise a child. De brede school. In I. Nicaise & E. Desmedt (Eds.), *Gelijke kansen op school: het kan! Zestien sporen voor praktijk en beleid*. Mechelen: Plantyn.
- Ernalsteen, V. & Joos, A. (2011). *Wat doet een Brede School? Werken aan een brede leer- en leefomgeving*. Gent: Steunpunt Diversiteit & Leren.
- Heers, M. (2014). The Effectiveness of Community Schools. Evidence from the Netherlands. Maastricht: TIER Research Series.
- Hubeau, B. & Parmentier, S. (1991). Rechtshulp. In I. c. v. d. armoedebestrijding. (Ed.), *aanbevelingen voor het armoedebestrijdingsbeleid 1990-1991. Derde verslag*. (pp. 57-91): INBEL.
- Illsley, P. & Redford, M. (2005). 'Drop in for coffee': working with parents in North Perth New Community Schools. *Support for Learning*, 20(4), 162-166.
- Joos, A. & Ernalsteen, V. (2010). *Wat is een Brede School? Een referentiekader*. Gent: Steunpunt Diversiteit & Leren.
- Joos, A., Ernalsteen, V., Engels, M. & Morreel, E. (2010a). *De impact van Brede School. Een verkennend onderzoek*. Gent: Steunpunt Diversiteit & Leren.
- Joos, A., Ernalsteen, V., Engels, M. & Morreel, E. (2010b). Eindrapport Brede School. Verslaggeving en aanbevelingen na drie jaar proefprojecten Brede School in Vlaanderen en Brussel. Gent: Steunpunt Gelijke Onderwijskansen.
- Kane, L. (2013). Popular Education, 'So We Stand' and the 'Triple Self-Diagnosis'. *CONCEPT. The Journal of Contemporary Community Education Practice Theory*, 4(2), 8.
- Kind en Gezin. (2014). Het kind in Vlaanderen. 2013. Brussel: Kind en Gezin.
- Klatter, E., Hofman, W. H. A. & Heyl, E. (2003). De brede school: ontwikkeling van brede school activiteiten, ouderparticipatie en sociale cohesie. Een herhaalde meting van bredeschoolactiviteiten en een onderzoek naar de participatie van ouders en hun opvattingen over de brede school in relatie tot de sociale cohesie in de wijk. Rotterdam: Risbo.

- Kruiter, J., Fettelaar, D., Beekhoven, S. & e.a. (2013). De brede school in een veranderend tijdsgewricht. Uitkomsten landelijke effectmeting 2009-2013. Utrecht: Oberon, ITS & Sardes.
- Meire, J. (2011). Vrije tijd tussen de school(m)uren. Kinderen over hun niet-schoolse tijd in vijf brede scholen. Brussel: Kind & Samenleving.
- Morreel, E., Van Avermaet, P. & Vanderlinde, R. (2012). Ouderbetrokkenheid in ontwikkelingsperspectief. Eindrapport Vooronderzoek rond Ouderbetrokkenheid in het Nederlandstalig Secundair Onderwijs in Brussel. Gent: Steunpunt Diversiteit & Leren i.o.v. Vlaamse Gemeenschapscommissie, Onderwijscentrum Brussel.
- Prenen, R. & Wismans, M. (2014). *Praten met ouders. Basisgids voor elke leerkracht, zorgcoördinator, opvoeder en leerlingenbegeleider*. Tielt: Lannoo.
- Pulinx, R., De Clerck, H. M.-L., Piqueray, E., De Bruyne, L., Phillips, I. & Truys, I. (2014). Geïntegreerd eindrapport Actie-onderzoek 16- tot 18jarige nieuwkomers uit derdelanden. Gent: Steunpunt Diversiteit & Leren (Universiteit Gent) e.a.
- Sardes. (2012). Sardes jaarverslag 2011. Utrecht: Sardes.
- Steel, R., De Brauwere, G., Verschelden, G. & De Visscher, S. (2014). *Stadsvernieuwing vanuit een sociaal-pedagogisch perspectief. Casestudie Aalst. Werken aan een integraal wijkbeleid voor Aalst Rechterover*. Gent: Hogeschool Gent, Faculteit Mens & Welzijn, vakgroep sociaal werk.
- Studiedienst van de Vlaamse Regering. (2013). Vlaamse armoedemonitor. Brussel: Vlaamse Regering.
- Studulski, F. (2007). *De brede school. Perspectief op een educatieve reorganisatie*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Thirion, J., Dewil, N. & Geuens, N. (2013). Ouders uit kansarme milieus aan het woord over zorg en onderwijs voor jonge kinderen. Brussel: Koning Boudewijnstichting.
- Van Bouchout, L. (2015, 18-19 april 2015). Goed Opgevoed. *De Standaard*.
- Van Crombrugge, H. (2009). *Ouders in soorten*. Antwerpen: Garant.
- van der Schaaf, N. & van den Berg, T. (2009). Ouderbetrokkenheid in de brede school. Een literatuuronderzoek naar effectieve manieren om het ontwikkelingsondersteunend gedrag van ouders te stimuleren. Groningen: Hanze Hogeschool Groningen/Lectoraat integraal jeugdbeleid.
- Verhagen, S., Calkoen, P., Jurrius, K. & Verheijke, J. (2012). Opvoeden en ontmoeten in de wijk. Het ontwikkelen van een gezamenlijke pedagogische visie in de brede school. Utrecht: Lectoraat Participatie en Maatschappelijke Ontwikkeling, Kenniscentrum Sociale Innovatie, Hogeschool Utrecht.

Inspiratiebezoek Brede School Overvecht (4 december 2013). Het verslag vind je op www.bredeschool.org (kenniscentrum → studiedagen → interviews).

Op www.samenmetouders.be vind je een online coachingstool over ouderbetrokkenheid in het secundair onderwijs.

Ook in deze reeks:

Wat is een Brede School? Een referentiekader

De impact van een Brede School, een verkennend onderzoek

Wat doet een Brede School? Werken aan een brede leer- en leefomgeving

Starten met een Brede School. Stappen en aandachtspunten

www.diversiteitenleren.be

www.bredeschool.org